

Implementering af folkeskolereformen i Favrskov Kommune

Implementering af folkeskolereformen i Favrskov Kommune

2017

**Implementering af folkeskolereformen i
Favrskov Kommune**

© 2017 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7182-020-1

Indhold

1	Resumé	5
2	Indledning	12
3	Faglig progression og trivsel	14
3.1	Oplevelse af faglig udvikling	14
3.2	Oplevelse af elevernes trivsel	16
3.3	Formelle undervisningskompetencer	18
4	Skoledagens længde og variation	19
4.1	Oplevelsen af skoledagens længde og variation	19
4.2	Erfaringer med profiler og linjer	21
4.3	Arbejdet med it i undervisningen	23
4.4	Arbejdet med inklusion	23
4.5	Arbejdet med undervisningsdifferentiering	25
5	Arbejdet med den understøttende undervisning	27
5.1	Understøttende undervisning – organisering og indhold	27
5.2	Kvalitet i den understøttende undervisning	29
6	Arbejdet med den åbne skole	34
6.1	Den åbne skole – organisering og indhold	34
6.2	Kvalitet i arbejdet med den åbne skole	36
7	Arbejdet med motion og bevægelse	41
7.1	Motion og bevægelse – organisering og indhold	41
7.2	Kvalitet i arbejdet med motion og bevægelse	43
8	Ledelse, administration og økonomistyring	47
8.1	Skoleledelsernes opgaver og ansvar	47
8.2	Skoleledelsernes prioritering af økonomiske ressourcer	49
8.3	Skoleledernes erfaringer med arbejdstidsaftalen	49
8.4	Vurdering af skoleledelsens rolle efter reformen	51
Appendiks		
	Appendiks A: Litteratur	54
	Appendiks B: Kompetencedækning	55
	Appendiks C: Metodeappendiks	58

1 Resumé

Favrskov Kommune har bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at evaluere implementeringen af folkeskolereformen i kommunen. Undersøgelsen har overordnet haft fokus på at belyse følgende seks temaer gennem medarbejderes, lederes, forældres og elevers vurderinger:

- 1 Opnåelse af de nationale mål
- 2 Skoledagens længde og variation
- 3 Arbejdet med den understøttende undervisning
- 4 Arbejdet med den åbne skole
- 5 Arbejdet med motion og bevægelse
- 6 Ledelse, administration og økonomistyring.

Det er væsentligt at bemærke, at både følgeforskningen i forbindelse med folkeskolereformen og interviewene med skoleledelserne i Favrskov Kommune viser, at skolerne primo 2017 stadig befinder sig på et tidligt stadie af implementeringen af folkeskolereformen. Det er derfor begrænset, hvilke virkninger med hensyn til en styrkelse af elevernes faglige læring og trivsel der på nuværende tidspunkt kan forventes.¹ I tråd med dette viser undersøgelsen, at der er betydelige nuancer og forskelle i skolernes arbejde med at implementere folkeskolereformen.

Folkeskolereformens implementering må desuden ses i sammenhæng med ændringerne i lærernes arbejdstidsaftale. Interviewene viser, at det undervisende personale oplever arbejdstidsaftalen som en væsentlig barriere for at arbejde med en række af folkeskolereformens indholdselementer, og at det særligt er forberedelsestiden, der opleves som en udfordring. Erfaringerne vurderes derfor at bære præg af, at folkeskolereformen er iværksat, samtidig med at arbejdstidsaftalen har skabt nye rammer for lærernes arbejde.

I det følgende vil vi præsentere undersøgelsens hovedresultater med udgangspunkt i nærværende analyserapport. Derefter følger en række anbefalinger med hensyn til det videre arbejde med implementering af folkeskolereformen og udvikling af skolerne i Favrskov Kommune.

Faglig progression og trivsel

I undersøgelsen vurderer skolelederne, at det endnu er for tidligt at bedømme, hvorvidt særligt det faglige niveau er løftet som følge af folkeskolereformen. Dog peger nogle skoleledere på, at folkeskolereformen har medført en mere systematisk brug af data om elevernes faglighed og trivsel. Blandt det undervisende personale er der udbredt negative vurderinger af spørgsmålet: Knap halvdelen af det undervisende personale vurderer, at mulighederne for at arbejde med elevernes faglige læring og trivsel er svækkede. Undersøgelsen viser desuden, at der er en signifikant forskel på lærernes og pædagogernes vurderinger. Her ses det, at pædagogerne er mere positive i deres vurdering af folkeskolereformens betydning for arbejdet med elevernes faglige læring og trivsel, end lærerne er. I forhold til arbejdet med elevernes trivsel har nogle skoler oplevet udsving i trivselsmålingerne. Flere skoleledere peger dog på, at de nationale trivselsmålinger bruges aktivt som styrings- og udviklingsværktøj, og at trivselsfremmende initiativer har vist sig frugtbare og skabt bedre resultater i trivselsmålinger.

Skoledagens længde og variation

Med hensyn til skoledagens længde og variation oplever et stort flertal i det undervisende personale, at skoledagen er for lang. Også blandt forældrene og i dele af skoleledelsen vurderer man,

¹ En længere og mere varieret skoledag. Implementerings- og effektundersøgelse. KORA 2017: 6.

at skoledagen er uhensigtsmæssigt lang, og at de elementer, der skulle skabe variation i skoledagen, endnu ikke fungerer optimalt. Dog viser interviewene, at eleverne ser mere positivt på skoledagens længde og variation, end medarbejdere og forældre gør. På de skoler, der har udviklet linjer eller profiler, oplever man, at dette har været med til at styrke flere elevers motivation og engagement, idet det har givet dem flere muligheder for at vælge med udgangspunkt i egne interesser. Blandt det undervisende personale opleves det, at mulighederne for at differentiere undervisningen er blevet dårligere med folkeskolereformen, hvilket lærere og pædagoger ser som en konsekvens af både skoledagens længde, den ændrede arbejdstidsaftale og de ændrede inklusionsmålsætninger. Arbejdet med it opleves overvejende positivt af både skoleledere, lærere og pædagoger, der vurderer, at skolerne generelt er langt i arbejdet med it i undervisningen, men at arbejdet med læringsplatformen Meebook rummer betydelige udfordringer.

Arbejdet med den understøttende undervisning

Med hensyn til arbejdet med den understøttende undervisning er den mest udbredte organiseringsform på skolerne, at timerne er skemalagte og placeres adskilt fra den fagopdelte undervisning, og at der i undervisningen er fokus på elevernes sociale kompetencer og trivsel, hvilket særligt gør sig gældende i indskoling. Med hensyn til den understøttende undervisnings betydning for elevernes motivation og engagement er vurderingerne overordnet blandede. Dog er vurderingerne mest positive i indskoling. Generelt efterspørger det undervisende personale mere præcise rammer og en mere præcis retning for, hvordan den understøttende undervisning skal udvikles og bidrage til elevernes læring. Ressourcemæssigt oplever flere skoler, at det er nødvendigt at afvige fra budgetforudsætningen om en 50/50-fordeling af lærere og pædagoger i den understøttende undervisning.

Arbejdet med den åbne skole

På skolerne oplever man, at det at samarbejde med eksterne parter ikke er en ny praksis, og flere peger på, at de ikke oplever, at der er sket en stigning i samarbejdet med det omgivende samfund. Selvom et flertal blandt det undervisende personale vurderer, at eleverne ville have gavn af et styrket samarbejde med eksterne aktører, oplever de, at det er svært at få tid til i det daglige arbejde. På skolerne har man positive erfaringer med at benytte sig af de muligheder, kommunens konsulent, der arbejder med området, tilbyder, ligesom den kommunale konsulent vurderes som afgørende for muligheden for at åbne op for nye samarbejder med virksomheder i området. Endelig efterspørger det undervisende personale, at der udvikles mere klare rammer og visioner for arbejdet med den åbne skole, så det bliver mere tydeligt, hvordan forskellige former for eksternt samarbejde bedst muligt bidrager til elevernes læring, trivsel og videre vej i uddannelsessystemet.

Arbejdet med motion og bevægelse

Med hensyn til arbejdet med motion og bevægelse er der overvejende positive vurderinger på skolerne. Der er dog forskel på, hvor meget det inddrages, og hvor positivt udbyttet vurderes. Dels inddrager det undervisende personale oftere motion og bevægelse i undervisningen, end underviserne på mellemtrinnet og i udskoling gør, dels har medarbejderne i indskoling en mere positiv vurdering af udbyttet af motion og bevægelse. Flere skoleledere oplever dog, at der fortsat er behov for at styrke arbejdet med motion og bevægelse, fx gennem kompetenceudvikling af undervisere og gennem brug af fælles idékataloger. Samlet set viser erfaringerne, at motion og bevægelse er det faglige tema, som skolerne oplever at være kommet længst med at implementere, når der sammenlignes med den understøttende undervisning og arbejdet med den åbne skole.

Ledelse, administration og økonomistyring

Med hensyn til arbejdet med ledelse, administration og økonomistyring har man på flere skoler i dag en organisering og en opgavefordeling i ledelsesteams, der indebærer, at det ofte er afdelingsledere, der varetager arbejdet med elevsager og varetager den daglige ledelse af personalet, mens skolelederne i høj grad varetager opgaver, der har at gøre med skolens strategi og økonomi. Blandt skoleledelserne er der gennemgående en oplevelse af, at man bruger mere tid på elevsager og på administrativt arbejde, mens det for flere ledere opleves som nødvendigt at fore-

tage vanskelige økonomiske prioriteringer på grund af økonomisk pres, der på nogle skoler kædes sammen med inklusionsmålsætningerne. Nogle ledere efterlyser derfor mere gennemsigtige procedurer for tildeling af midler og it-systemer, der kan samkøres, for at lette administrationen.

Med hensyn til den ændrede arbejdstidsaftale er erfaringerne blandt lederne blandede. For nogle opleves det som et mere fleksibelt grundlag for at lede medarbejderne med fokus på opgaver frem for tid, mens andre oplever, at fleksibiliteten i dag er mindre. Samlet set er der dog stor tilfredshed med den kommunale 35/5-aftale om tilstedeværelse. Overordnet oplever skolelederne, at arbejdet med at rammesætte arbejdet med læring på skolerne er styrket. For en stor del af det undervisende personale er oplevelsen dog en anden. Her oplever mange, at ledelsen i dag er mindre tilgængelig og mere distanceret fra den pædagogiske praksis.

Tværgående perspektiver

Samlet set viser analysen, at der på flere områder er et modsætningsforhold mellem skoleledernes oplevelse og det undervisende personales oplevelse af reformelementerne. Det gælder både med hensyn til vurderingen af, hvor langt skolerne er kommet med implementeringen, og med hensyn til vurderingen af værdien af de respektive reformelementer. I den forbindelse kan det iagttages, at det undervisende personale overordnet forholder sig mere kritisk til folkeskolereformen, end skolelederne gør.

Analysen af data fra spørgeskemaundersøgelsen viser desuden, at der er betydelige variationer med hensyn til, hvordan medarbejdere på tværs af trin oplever og vurderer arbejdet med folkeskolereformen. En tendens, der viser sig i analysen af data, er, at medarbejdere i indskolingen har signifikant mere positive vurderinger af reformens betydning for elevernes faglighed, end medarbejdere på de øvrige trin har. Analysen viser også, at gruppen af pædagoger i sammenligning med gruppen af lærere forholder sig signifikant mere positivt til folkeskolereformens betydning for arbejdet med elevernes faglige læring og trivsel.

Undersøgelsen peger samlet set på, at det udviklingsarbejde, der er nødvendigt for at omsætte de nye indholdselementer i folkeskolereformen lokalt på skolerne, efterspørges af det undervisende personale. I forbindelse med flere af evalueringens temaer giver det undervisende personale udtryk for, at de savner en tydeligere retning for det faglige og pædagogiske fokus og for, hvordan arbejdet med de nye elementer skal tilrettelægges, for bedre at kunne styrke arbejdet med elevernes læring og trivsel.

Anbefalinger til den videre skoleudvikling i Favrskov Kommune

Undersøgelsen viser, at de foreløbige erfaringer med at implementere folkeskolereformen i Favrskov kommune – trods variation mellem skolerne – i store træk er i tråd med de nationale erfaringer. Undersøgelsen viser, ligesom følgeforskningen i forbindelse med folkeskolereformen, at motion og bevægelse er det reformelement, der på nuværende tidspunkt lader til at være bedst implementeret, mens særligt arbejdet med den understøttende undervisning flere steder er præget af uklarhed i fokus og rammer. Med hensyn til den åbne skole er erfaringen både i følgeforskningen og blandt skolerne i Favrskov Kommune, at det undervisende personale oplever, at der ikke er sket en væsentlig udvikling i samarbejdet om undervisningen med eksterne parter.

Tværgående anbefalinger

Baseret på de samlede erfaringer fra evalueringen af implementeringen af folkeskolereformen i Favrskov Kommune præsenterer EVA en række tværgående anbefalinger til den fortsatte udvikling af skolerne i kommunen.

Sæt konkrete billeder på den gode skoledag

På baggrund af evalueringen er det EVA's anbefaling, at forvaltningen og skolelederne i Favrskov Kommune i det fortsatte udviklingsarbejde sætter fokus på, hvordan skolerne helt konkret kan anvende de muligheder, der er i folkeskolereformen, for at skabe en skoledag, hvor eleverne trives og lærer bedst muligt. Rundt om på skolerne gør man sig allerede mange gode erfaringer, men flere medarbejdere efterlyser fælles retning og rammer. Hertil kommer, at et for ensidigt fokus på reformens enkeltelementer eller den aktuelle arbejdstidsaftale kan gøre, at man mister blikket for det egentlige mål. Målet må netop være at udvikle en hensigtsmæssig sammenhæng

mellem skoledagens længde og den variation, de forskellige delelementer af folkeskolereformen bidrager til at skabe, så visionen om den gode læring danner rammen for den fortsatte implementering af folkeskolereformens elementer. EVA anbefaler, at der i udviklingsarbejdet på skolerne fokuseres på at sætte helt konkrete billeder på, hvad der kendetegner en god skoledag, og at der skitseres nogle konkrete scenarier for, hvordan de enkelte elementer i skoledagen kan tilrettelægges for at bidrage til et positivt læringsmiljø med gode udfordringer for alle elever. Dette kan drøftes i forvaltningen, blandt skoleledelserne og på den enkelte skole blandt det pædagogiske personale. Der kan inddrages inspiration fra andre skoler og tages afsæt i følgende spørgsmål:

- Hvilke elementer kendetegner en god skoledag?
- Hvad kendetegner et godt læringsmiljø?
- Hvordan vil vi bruge de muligheder, der er i folkeskolereformen, til at styrke elevernes skoledag?
- Hvilke gode eksempler har vi allerede? Hvilke nye vil vi tilføje?

Udstik retning gennem pædagogisk ledelse

Undersøgelsen viser som nævnt, at det undervisende personale efterspørger, at der udstikkes en retning, der kan guide arbejdet med at omsætte folkeskolereformens elementer i den daglige praksis. Der er derfor behov for et øget fokus på *pædagogisk ledelse*, dvs. et ledelsesmæssigt fokus på rammer, retning og opfølgning i arbejdet med elevernes læring og herunder et særskilt fokus på, hvordan billederne på den gode skoledag og de gode læringsmiljøer helt konkret kan realiseres på den enkelte skole. EVA anbefaler derfor, at der arbejdes strategisk med pædagogisk ledelse, og at det som en del af dette arbejde prioriteres at sætte tydelige rammer for og løbende at følge op på det udviklingsarbejde og de forskellige initiativer, som sættes i gang. Det er med andre ord vigtigt, at arbejdet med folkeskolereformen – via arbejdet med den gode skoledag og det gode læringsmiljø – ikke begrænses til pædagogiske arrangementer. Det er afgørende, at dette arbejde er med til at forme den daglige kontakt mellem ledelse og medarbejdere, og at der gives mulighed for dialog og sparring om de didaktiske, pædagogiske og praktiske spørgsmål, der fylder i hverdagen. Et øget fokus på pædagogisk ledelse kan bl.a. indebære, at skolernes ledelser drøfter, hvordan de i det daglige ledelsesarbejde – via både nye og eksisterende rutiner og gennem erfaringer fra arbejdet med lærings samtaler – bedst muligt realiserer den gode skoledag, dvs. hvordan de løbende understøtter læreres og pædagogers arbejde med at skabe gode forudsætninger for læring, trivsel og samarbejde. Det pædagogiske personale må endvidere inddrages med hensyn til at drøfte, hvordan de oplever, at ledelsen bedst muligt kan understøtte deres kontinuerlige arbejde med at realisere reformen gennem arbejdet med den gode skoledag og de gode læringsmiljøer. Disse drøftelser kan fx tage afsæt i følgende spørgsmål:

- Hvordan sikres det, at der i det daglige arbejde og i dialogen mellem ledelse og pædagogisk personale kontinuerligt er fokus på, hvordan billederne på den gode skoledag og de gode læringsmiljøer omsættes til konkret praksis?
- Hvordan sikres en balance mellem ledelse, der foregår tæt på praksis, og det undervisende personales faglighed og professionalisme?
- Hvilke tilgange til arbejdet med datafunderede lærings samtaler er der gode erfaringer med?

Fokusér på det, der fungerer godt

I det fortsatte arbejde med at udvikle skolerne i Favrskov Kommune er det oplagt at fremhæve de reformelementer, der allerede er velfungerende på skolerne. Et fokus på de gode erfaringer kan bl.a. medvirke til at signalere, hvad ledelsen finder vigtigt og betydningsfuldt, ligesom det kan styrke medarbejderes motivation og give inspiration til den videre udvikling på skolerne. Ved at belyse de gode eksempler er der desuden potentiale for at gøre gode ideer endnu bedre, når de formidles og deles med andre. På baggrund af undersøgelsen anbefales det derfor, at der blandt medarbejderne sættes fokus på de gode erfaringer, der er på kommunens skoler. Det drejer sig med andre ord om at få sat medarbejdernes faglige succeser i spil, så flere kan drage nytte af de erfaringer, der er lokalt på skolerne i kommunen. Det kan fx handle om erfaringer med at inddrage motion og bevægelse i undervisningen eller med at skabe strukturer, der understøtter et velfungerende lærer/pædagog-samarbejde, så begge professioners faglighed og kompetencer inddrages i undervisningen. Arbejdet med at kaste lys over de gode erfaringer kan fx foregå ved, at der afholdes pædagogiske dage, hvor medarbejdere fra to skoler mødes og udveksler ideer og

viden på baggrund af deres respektive erfaringer og succeser. Spørgsmål, som kan danne afsæt for drøftelser i forvaltningen og blandt skoleledelser og medarbejdere, kan være:

- Hvor er der særligt gode erfaringer med delelementer af folkeskolereformen?
- Hvordan kan vi arbejde med at udbrede og omsætte denne viden til fælles gavn blandt medarbejderne på skolerne?

Tematiske anbefalinger

Nedenfor følger seks konkrete anbefalinger, baseret på de seks temaer, undersøgelsen er bygget op omkring. Anbefalingerne er baseret på undersøgelsens resultater og kan på forvaltnings- og skoleniveau anvendes til den videre udvikling af skolen.

De nationale mål

Flere af skolelederne peger på, at den øgede mængde af tilgængelig data om elevernes faglige læring og trivsel har skabt grundlag for et mere systematisk arbejde med datafunderede lærings-samtaler mellem medarbejdere og ledelse og dermed har skabt et styrket afsæt for at udvikle undervisningen til elevernes bedste. Der er imidlertid stor forskel på, hvordan og hvorvidt der arbejdes med data om elevernes læring og trivsel. På flere skoler er der med andre ord endnu et uudnyttet potentiale. På denne baggrund anbefaler EVA, at skolelederne drøfter erfaringer med systematisk at følge op på faglige resultater, de nationale tests og trivselsmålinger med henblik på at bruge det systematiske opfølgingsarbejde til at styrke og udvikle det pædagogiske personales arbejde med elevernes trivsel og faglighed. Spørgsmål, der kan danne afsæt for drøftelser i skoleledergruppen, kan være:

- Hvordan sikres en systematisk opfølgning på faglige resultater, tests og trivselsmålinger?
- Hvordan kan opfølgningen på faglige resultater og trivsel styrke det undervisende personale i det daglige arbejde med elevernes læring og trivsel?

Skoledagens længde og variation

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at store dele af det undervisende personale vurderer, at skoledagen er for lang, og at folkeskolereformen ikke har givet grundlag for en mere varieret skoledag. Der er med andre ord endnu betydelige udfordringer med hensyn til at realisere ambitionen om at skabe en velfungerende balance mellem en længere og en mere varieret skoledag. Jf. undersøgelsens resultater er der som en del af arbejdet med en længere og mere varieret skoledag særligt behov for at sætte fokus på undervisningsdifferentiering, idet en overvægt af det undervisende personale oplever, at mulighederne for at differentiere undervisningen er blevet svækket. Disse oplevelser kobles i høj grad til arbejdstidsaftalens ændringer og inklusionsmålsætningerne. EVA anbefaler i den forbindelse, at der lokalt rettes fokus på, hvordan arbejdet med undervisningsdifferentiering kan styrkes. Spørgsmål, der kan danne afsæt for drøftelser blandt skoleledelser og medarbejdere, kan derfor være:

- Hvordan kan arbejdet med undervisningsdifferentiering styrkes inden for de nuværende rammer?
- Hvordan kan der bl.a. med udgangspunkt i de nye indholdselementer i skoledagen udvikles handlingsrepertoarer til at styrke en mere varieret og differentieret undervisning?

Understøttende undervisning

Undersøgelsen viser i tråd med følgeforskningen i forbindelse med folkeskolereformen, at der er behov for at styrke rammerne for, hvordan den understøttende undervisning skal bidrage til elevernes læring og trivsel. Som nævnt er det vigtigt, at dette arbejde tager afsæt i de overordnede billeder af og scenarier for udviklingen af en velfungerende sammenhæng mellem skoledagens længde og variation, så arbejdet med den understøttende undervisning betragtes som et middel til at nå målet om at skabe en skoledag, hvor eleverne trives og lærer mest muligt. På baggrund af undersøgelsens resultater er det EVA's anbefaling, at arbejdet med den understøttende undervisning styrkes gennem drøftelser på skolerne om, hvordan den bedst bidrager til elevernes faglighed og trivsel. På denne baggrund er det vigtigt, at ledelserne styrker rammesætningen af det faglige og pædagogiske fokus og indhold. Det er desuden vigtigt, at skolerne arbejder med at afklare, hvilke roller lærere og pædagoger bør have, og hvordan deres faglighed bedst bringes i spil inden for det omfang af timer, de tildeles.

Da skolerne arbejder meget forskelligt med den understøttende undervisning – både med hensyn til organisering og indhold, bør udviklingsarbejdet tage udgangspunkt i det fokus, der er lokalt på den enkelte skole og på forskelle inden for trin, så der sikres overensstemmelse mellem organisering, fokus og indhold. Det betyder, at der lokalt må arbejdes med at udforme rammer for, hvad den understøttende undervisning skal bidrage med – fagligt, socialt og med hensyn til variation i skoledagen. Spørgsmål, der kan danne afsæt for drøftelser i forvaltningen og blandt skoleledelser og medarbejdere, kan være:

- Hvordan sikrer vi, at den understøttende undervisning bedst bidrager til elevernes faglighed og trivsel?
- Hvordan bringes lærernes og pædagogernes kompetencer bedst muligt i spil?

Den åbne skole

Favrskov Kommune har for at styrke arbejdet med den åbne skole bl.a. etableret en ordning med en kommunal koordinator, der etablerer kontakt til eksterne samarbejdspartnere. Interviewene med ledere og det undervisende personale viser, at erfaringerne med denne ordning er gode. Interviewene viser dog også, at en betydelig del af personalet enten ikke er vidende om eller ikke er opmærksomme på koordinatorens funktion og rolle. En tydeliggørelse af denne funktion og en styrkelse af kommunikationen til skolernes ansatte om denne koordinators rolle vil derfor kunne bidrage til en bedre udnyttelse af de muligheder og det netværk af eksterne aktører, koordinatoren opbygger. Det anbefales desuden, at der sættes fokus på mulighederne i skolernes nærmiljøer og lokalområder med henblik på at styrke et fokus på lokalområdernes natur- og kulturarv og på de muligheder, der ikke kræver transport. Spørgsmål, der kan indgå i drøftelser i forvaltningen, blandt skoleledelserne og blandt medarbejdere, er:

- Hvordan kan der skabes rammer for dialog om ønsker og behov mellem det undervisende personale på skolerne og den kommunale koordinator, så tilbuddene målrettes skolernes ønsker og behov?
- Hvordan kan lokale aktiviteter eller samarbejdspartnere aktiveres?
- Hvordan skaber vi forankring på skolerne af de initiativer, forvaltningen koordinerer?

Motion og bevægelse

På baggrund af undersøgelsen anbefales det, at der arbejdes med at inddrage lokale kapaciteter i et tværkommunalt kompetenceudviklingsinitiativ og i udviklingen af et fælles idékatalog. På nogle skoler er der lærere, der har stor erfaring med at inddrage motion og bevægelse i undervisningen. De skoler, der oplever at have gode resultater og er langt med implementeringen af motion og bevægelse, vil derfor kunne inddrages som sparringspartnere i udbredelsen af idéer på tværs af skoler og i et fælles kompetenceudviklingsforløb. Dermed vil det være de konkrete erfaringer, der danner udgangspunkt for den efterspurgte styrkelse af arbejdet med motion og bevægelse. Denne form for inspiration kan tilrettelægges både på den enkelte skole og tværkommunalt med henblik på at sikre en fagligt tilpasset og aldersfokuseret inddragelse af motion og bevægelse i undervisningen. Spørgsmål, der kan danne afsæt for drøftelser i forvaltningen og blandt skoleledelser, kan være:

- Hvordan kan konkrete erfaringer med motion og bevægelse bedst udbredes?
- Hvad gøres bedst lokalt, og hvad kan tværkommunal kompetenceudvikling bidrage med?

Arbejdet med ledelse, administration og økonomistyring

Som det fremgår i de tværgående anbefalinger viser undersøgelsen, at det undervisende personale efterspørger, at der udstikkes en retning, der kan guide arbejdet med at omsætte folkeskole-reformens elementer i den daglige praksis. Med andre ord er der behov for et øget fokus på pædagogisk ledelse, og at der som en del af dette arbejde prioriteres at sætte tydelige rammer for og løbende at følge op på det udviklingsarbejde, der sættes i gang. Det kan bl.a. indebære, at skolernes ledelser – fx med udgangspunkt i arbejdet med læringsamtaler – drøfter erfaringer med og muligheder for at understøtte læreres og pædagogers arbejde med at skabe gode forudsætninger for læring, trivsel og samarbejde. Det undervisende personale må endvidere inddrages med hensyn til, hvordan ledelsen bedst muligt kan understøtte deres kontinuerlige arbejde med at realisere reformen gennem arbejdet med den gode skoledag og de gode læringsmiljøer.

På baggrund af undersøgelsen anbefales det desuden, at skolelederne i fællesskab sætter fokus på, hvordan de administrative opgaver hensigtsmæssigt håndteres og på gode erfaringer med evt. at uddelegere administrative processer. Desuden anbefales det, at forvaltningen undersøger muligheder for at lette det administrative arbejde gennem mere smidige digitale løsninger, der kan samkøres med henblik på at skabe enklere processer, der kan frigøre tid til den efterspurgte pædagogiske ledelse. Drøftelserne kan fx tage afsæt i følgende spørgsmål:

- Hvordan kan der på skolerne arbejdes med at inddrage andre aktører end ledelsen i administrative processer og hvilke forudsætninger kræver det?
- Hvordan sikres det, at der i det daglige arbejde og i dialogen mellem ledelse og pædagogisk personale kontinuerligt er fokus på, hvordan billederne på den gode skoledag og de gode læringsmiljøer omsættes til konkret praksis?

2 Indledning

Favrskov Kommune har bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at evaluere kommunens arbejde med at implementere folkeskolereformen. Det har samtidig været hensigten med evalueringen, at den skulle fungere som et generelt serviceeftersyn af folkeskolerne i kommunen med fokus på faglige resultater, elevernes trivsel og den økonomiske styring.

Undersøgelsen har med udgangspunkt i EVA's tilbud på løsningen af opgaven haft fokus på at belyse følgende seks temaer:

- 1 Opnåelse af de nationale mål
- 2 Skoledagens længde og variation
- 3 Arbejdet med den understøttende undervisning
- 4 Arbejdet med den åbne skole
- 5 Arbejdet med motion og bevægelse
- 6 Ledelse, administration og økonomistyring.

Inden for hvert evalueringstema er der på baggrund af spørgeskemadata og interviews lavet en beskrivelse af praksis på tværs af skolerne og en afdækning af den oplevede kvalitet. Da der er tale om meget brede evalueringstemaer, præsenterer rapporten et overordnet billede, der er baseret på beskrivelser og vurderinger fra ledere, lærere, pædagoger, elever og forældre. Rapporten ledsages af en række anbefalinger til Favrskov Kommune om den fortsatte implementering af folkeskolereformen. Der er i en undersøgelse som denne ikke fokus på lokale forskelle og specifikke nuancer på de enkelte skoler. Disse forskelle er dog vigtige at tænke med i den videre udvikling af arbejdet med at implementere folkeskolereformen.

Data og metode

Evalueringen består af data fra en spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune, gruppeinterviews med skoleledere, medarbejdere, elever og forældre samt telefoniske interviews med skoleledere i kommunen. Desuden inddrages data fra følgeforskningen i forbindelse med folkeskolereformen. Data er indsamlet i første kvartal af 2017. I appendiks C beskrives dataindsamlingen i flere detaljer.

Kvantitative data

Spørgeskemaet blev udsendt til alle lærere og pædagoger, der var aktive i undervisningen i februar 2017 på skolerne i Favrskov Kommune, på baggrund af kontaktoplysninger om mails leveret af forvaltningen. Spørgeskemaet blev udsendt 31. januar 2017, og der blev udsendt to påmindelser. Undersøgelsens population bestod i første omgang af i alt 622 personer, og spørgeskemaet blev udsendt til samtlige af disse. 17 personer blev fjernet fra populationen grundet forkerte mailadresser, og en enkelt blev fjernet, da den pågældende person underviste i en anden kommune end Favrskov. Den endelige population blev dermed justeret til at omfatte 604 undervisere i Favrskov Kommune, hvoraf 455 besvarede skemaet. Det giver en samlet svarprocent på 75,33 %, hvilket er en høj svarprocent i sammenligning med lignende undersøgelser.

De kvantitative analyser i rapporten er primært af beskrivende karakter og præsenteret i form af frekvenstabeller. Desuden er der anvendt pivottabeller til at analysere forskelle og sammenhænge, fx mellem oplevelser af kvalitet og det trin, det undervisende personale beskæftiger sig mest med.

For pivottabellerne er der blevet foretaget χ^2 -test for at undersøge, hvorvidt fordelingen har været signifikant på et signifikansniveau på 5 % ($\alpha=0,5$), hvilket fremgår af en note under tabellen i rapporten.

Kvalitative data

De kvalitative data består af ti gruppeinterviews indsamlet over to dages besøg på to af kommunens skoler. Formålet har været at inddrage forskellige primære interessenter, og kommunen har stået for udvælgelsen af de deltagende skoler med henblik på at sikre stor variation. Gruppeinterviewene har været organiseret på følgende vis:

- To Interviews med fem-seks elever – henholdsvis 5. og 8. klasse på to forskellige skoler.
- To interviews med fem-seks forældre, deriblandt skolebestyrelsesmedlemmer, fra fire forskellige skoler.
- To interviews med fem-seks lærere og pædagoger i indskoling fra fire forskellige skoler.
- To interviews med fem-seks lærere og pædagoger på mellemtrin og i udskoling fra fire forskellige skoler.
- To interviews med skoleledelsesteams på to forskellige skoler.

Fra de 11 skoler, der ikke deltog i gruppeinterviews, er skolelederne blevet interviewet telefonisk. Interviewene har varet mellem 45 og 60 minutter. I et enkelt interview har både skoleleder og afdelingsleder deltaget.

Projektgruppe

Undersøgelsen er gennemført af:

- Evalueringskonsulent Bjarke Frydensberg (projektleder)
- Evalueringskonsulent Ane Marie Nord
- Specialkonsulent Mikkel Bergqvist
- Evalueringsmedarbejder Oscar Hermund Olsen.

3 Faglig progression og trivsel

I dette kapitel præsenteres skoleledernes og det undervisende personales overordnede vurderinger af udviklingen i elevernes faglige læring og trivsel. Afdækningen af disse overordnede vurderinger skal ses i lyset af de nationale mål, der blev vedtaget som en del af folkeskolereformen, som sætter retning for udviklingen i folkeskolen.² Desuden afdækkes andelen af lærere i Favrskov Kommune med formelle undervisningskompetencer og andelen med kompetencer svarende hertil.

Favrskov Kommunes kvalitetsrapport fra 2015 viser, at eleverne i kommunen overordnet trives i samme grad som eleverne på landsplan.³ Denne undersøgelse inddrager ikke nationale målinger eller data fra nationale tests og kan derfor ikke anvendes direkte til at evaluere målene om faglig progression og øget trivsel. I stedet bidrager undersøgelsen med skoleledernes og det undervisende personales oplevelse af udvikling i elevernes faglighed og trivsel som følge af folkeskolereformen.

Undersøgelsen viser, at særligt skolelederne vurderer, at det endnu er for tidligt at bedømme og at måle, hvorvidt særligt det faglige niveau er løftet som følge af folkeskolereformen. Nogle skoleledere peger dog på, at folkeskolereformen har medført en mere systematisk brug af data om elevernes faglighed og trivsel, og at der dermed er kommet mere fokus på at følge elevernes faglige progression og trivselsmæssige udvikling. Blandt det undervisende personale er der overvejende en oplevelse af, at arbejdet med elevernes faglighed enten er på det samme stabile niveau, som det var på inden folkeskolereformen, eller er svækket. Med hensyn til arbejdet med elevernes trivsel peger flere skoleledere på, at de nationale trivselsmålinger aktivt bruges som styrings- og udviklingsværktøj, der kan danne grundlag for at igangsætte trivselsfremmende initiativer. Det har ifølge lederne på de skoler, der har oplevet en nedgang med hensyn til elevernes trivsel, siden indførelsen af folkeskolereformen været brugbart.

Resultaterne skal ses i lyset af, at det i følgeforskningen i forbindelse med folkeskolereformen påpeges, at det endnu ikke er sandsynligt, at der kan observeres klare effekter af folkeskolereformen med hensyn til elevernes faglige læring og trivsel.⁴

3.1 Oplevelse af faglig udvikling

I evalueringen af implementeringen af folkeskolereformen i Favrskov Kommune er det blevet belyst, hvorvidt ledere og medarbejdere oplever, at folkeskolereformen har styrket arbejdet med elevernes faglige læring, og hvorvidt der opleves en styrket progression i elevernes faglige niveau. Under interviewene med ledere og medarbejdere er der bl.a. blevet spurgt om, hvorvidt mulighederne for at arbejde med elevernes faglige læring er blevet styrket, og hvorvidt der opleves en styrket faglig progression.

² [Http://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/nationale-maal/om-nationale-maal](http://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/nationale-maal/om-nationale-maal).

³ Kvalitetsrapport for Folkeskolen 2015, Favrskov Kommune: 11.

⁴ En længere og mere varieret skoledag. Implementerings- og effektundersøgelse. KORA 2017: 6.

Interviewene med skolernes ledelser afspejler i høj grad den udfordring, der er forbundet med på nuværende tidspunkt at vurdere de overordnede virkninger af folkeskolereformen. Her er der gennemgående en oplevelse af, at det er for tidligt at vurdere og at måle, hvorvidt det faglige niveau er løftet.

Ledere oplever større fokus på nationale mål

Flere af lederne peger på, at der med folkeskolereformen er sået nogle frø, som rummer potentialer med hensyn til elevernes faglige læring. Et perspektiv, der fremhæves i flere af interviewene med skoleledere i kommunen, handler om, at der gennem de seneste år er kommet mere opmærksomhed på de nationale mål og elevernes faglige progression. Så selvom det kan være svært at afgøre, om fagligheden med folkeskolereformens indførelse som sådan er styrket, er der altså hos flere ledere en oplevelse af, at opmærksomheden på den faglige progression i de nationale mål er styrket. En leder udtrykker det således:

Jeg tænker, at der er kommet et større fokus på elevernes faglige progression og faglighed i det hele taget, og det synes jeg, har været fint. Men jeg tænker, at det er for tidligt at måle på det endnu – vi kan i hvert fald ikke se en progression fra dengang til nu. (Leder)

En anden leder udtrykker ligeledes en oplevelse af, at der er sket en udvikling, hvor der er blevet større opmærksomhed på faglighed og resultater. Lederen understreger dog samtidig, at det er svært at isolere reformens betydning i dette billede:

Det er ikke sikkert, at det isoleret set skyldes reformen, men der er kommet mere fokus på faglighed. Det er jo en samlet bevægelse, som også hænger sammen med de nationale tests, der også er en del af pakken. Så der er fokus på, at eleverne skal blive dygtigere, og at de skal lære noget, og at der skal være mål for det, de lærer. (Leder)

En tredje leder betoner, at der siden reformens indførelse – ud over et stærkere sigte på de nationale mål blandt medarbejderne – opleves ændringer i kulturen for, hvordan der arbejdes med elevernes læring. Ændringen indebærer bl.a. et mere helhedsorienteret fokus på elevernes læring på tværs af skolens trin og et øget fokus på data.

Vi oplever, at der er kommet et større fokus på de nationale mål i hele personalegruppen. Der er også kommet et større fokus på, hvad det er af det, vi laver i indskoling, der skal leveres videre til mellemtrinnet, og hvad det er på mellemtrinnet, der skal leveres videre til udskoling. Der er større fokus på fundamentet for, hvad der skal arbejdes videre med. Der er blevet en fællesskabsfølelse i, at vi har en fælles opgave med at nå de samlede mål. (Leder)

Andre ledere i kommunen forholder sig dog mindre positivt i deres vurdering af reformens betydning for arbejdet med elevernes faglige læring. I en række af vurderingerne peger ledere på, at de ikke oplever, at det faglige niveau er blevet styrket, eller at elevernes resultater som sådan er blevet bedre, men at der fx både før og efter folkeskolereformens indførelse har været et højt fagligt niveau, og situationen derfor må betragtes som status quo.

Det undervisende personale oplever ikke styrket faglighed

I spørgeskemaundersøgelsen er det undervisende personale blevet spurgt om, i hvilken grad de oplever, at folkeskolereformen har styrket eller svækket deres muligheder for at arbejde med elevernes faglige læring. Overordnet kan det fremhæves, at det undervisende personales svar i spørgeskemaundersøgelsen tegner et mindre positivt billede, end interviewene med lederne gør. Svarene kan ses nedenfor i tabel 1.

Tabel 1**Oplever du, at folkeskolereformen har styrket eller svækket dine muligheder for at arbejde med elevernes faglige læring? (Sæt én markering)**

	Antal	Procent
De er i høj grad blevet styrket	6	1 %
De er i nogen grad blevet styrket	54	12 %
Det er det samme	183	41 %
De er i nogen grad blevet svækket	153	34 %
De er i høj grad blevet svækket	50	11 %
Total	446	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

I interviewene peger flere medarbejdere ligesom lederne på, at der er sket en udvikling, hvor de nationale mål er kommet mere i fokus. Dog udtrykker medarbejderne mere skepsis med hensyn til, om denne udvikling giver et styrket grundlag for at arbejde med elevernes læring. Interviewene med lærere og pædagoger bekræfter overordnet data fra spørgeskemaet, der viser, at der blandt det undervisende personale er en udbredt opfattelse af, at mulighederne for at arbejde med elevernes faglige læring er enten uændrede eller svækkede. De begrundelser, der kommer til udtryk i interviewene, handler i høj grad om rammerne for skoledagen, hvor ressourcerelaterede spørgsmål, fravær af to-voksen-ordninger og skoledagens længde spiller en stor rolle. Disse problematikker vil blive udfoldet nærmere i de øvrige kapitler.

Pædagoger oplever nye muligheder

Vi har i analysen af data fra spørgeskemaet undersøgt, hvordan vurderingerne af reformens betydning for arbejdet med elevernes faglige læring fordeler sig på henholdsvis trin, fag og profession.

Analysen viser, at der ikke er betydelige variationer i vurderingen af folkeskolereformens betydning for elevernes faglige læring på tværs af de fag, der undervises i. Dog viser undersøgelsen, at det undervisende personale, der er tilknyttet indskoling, og gruppen af pædagoger svarer signifikant mere positivt på spørgsmålet om reformens betydning for elevernes faglighed, end gruppen af lærere gør. Denne variation kan ses i lyset af, at pædagoger med folkeskolereformen generelt har fået en større rolle i løbet af skoledagen, hvilket kan være en del af forklaringen på, hvorfor pædagogerne ser en større styrkelse af deres muligheder for at arbejde med elevernes faglige læring.

3.2 Oplevelse af elevernes trivsel

I undersøgelsen er det også afdækket, hvorvidt ledere og medarbejdere oplever, at folkeskolereformen har styrket arbejdet med elevernes trivsel.

Variation i resultater fra trivselsmålinger

Skoleledernes vurderinger af folkeskolereformens betydning for elevernes trivsel varierer. Flere ledere peger på, at der ikke har været ændringer i trivselsniveau ud fra trivselsmålingerne, men at de fortsat ligger i den ende af skalaen, hvor de også lå før reformen. Skolelederne fra de skoler, der også tidligere har været højt placerede⁵ i de nationale trivselsmålinger, påpeger, at det kan være svært at se udviklinger med hensyn til trivselsmålinger, når skolen i forvejen har ligget på et højt niveau.

⁵ Den obligatoriske nationale trivselsmåling er indført som en del af folkeskolereformen og første gang gennemført i januar-marts 2015. Tidligere har flere af skolerne selv gennemført egne trivselsundersøgelser. Desuden har skolerne tidligere gennemført den lovpligtige undervisningsmiljøundersøgelse minimum hvert tredje år gennem Dansk Center for UndervisningsMiljø (DCUM), samt deltaget i årlige statusanalyser i forbindelse med Favrskov Kommunes deltagelse i partnerskabsundersøgelse af folkeskolen i KL regi.

På andre skoler i kommunen vurderer lederne, at der i løbet af perioden siden indførelsen af folkeskolereformen er sket en nedgang med hensyn til trivslen, som har ført til fornyet fokus og opmærksomhed på elevernes trivsel. I nogle tilfælde har specifikke interventioner undervejs ført til væsentlige forbedringer i den efterfølgende trivselsmåling.

Flere skoleledere vurderer desuden, at det endnu er for tidligt at sige noget om folkeskolereformens effekt på elevernes trivsel, men at de forventer forbedrede trivselsmålinger på sigt. En skoleleder formulerer det således:

Det er tidligt at svare på. Jeg har en forventning om, at det kommer. Jeg tror, at det arbejde, der er blevet lagt i at få reformen implementeret, vil give noget i sidste ende, men det er svært at sige noget om endnu. (Leder)

Enkelte skoleledere peger på specifikke negative udsving i trivslen, der kan skyldes ændringer afstedkommet af folkeskolereformen. Det handler bl.a. om de lange skoledage, der særligt vurderes at være krævende for elever i indskolingen og på mellemtrinnet.

Inklusion rummer udfordringer med hensyn til trivslen

Et af de temaer, der fremhæves i nogle af interviewene med skoleledere, er udfordringer, der hænger direkte sammen med elevgrundlaget. Dels handler det om arbejdet med inklusion, dels handler det om forandringer i de udfordringer, eleverne i skoledistriktet har. Her peges der på, at arbejdet med at inkludere flere elever har medført, at nogle elever kommer til at fylde meget på skolen og i undervisningen. Udfordringerne handler bl.a. om udadreagerende elever, hvis adfærd i klassen kan føre til en større utryghed og dårligere trivsel hos andre af klassens elever. Flere ledere oplever bl.a., at mange børn har en lav grad af generel trivsel, hvilket de vurderer, hænger sammen med forhold i hjemmene.

Den generelle oplevelse er, at der er langt flere elever og flere familier, der har ondt i livet, og så genspejler det sig også i et dårligere udgangspunkt for trivsel, når man er i skolen. (Leder)

Trivselsmålingerne giver anledning til nye indsatser

Data fra interviewene med skoleledere peger på, at de nationale trivselsmålinger bl.a. giver anledning til dialog mellem ledere og medarbejdere. Flere ledere peger på, at trivselsmålingerne har givet anledning til at arbejde med trivsel på en mere systematisk måde, end det var tilfældet, inden folkeskolereformen trådte i kraft. Lederne anvender trivselsmålinger som grundlag for at lave nye, fokuserede indsatser, og trivslen beskrives blandt nogle af lederne som et kernefokus.

Et perspektiv fra interviewene er, at folkeskolereformens fokus på trivsel har fungeret som pejlemærke for at arbejde mere professionelt og databaseret med trivselsproblematikker, og at det har givet grobund for eksempelvis at indføre en ekstra trivselsmåling for, som en leder siger, "at komme tættere på det og mere løbende kunne iværksætte nogle ting".

Interviewene peger således på, at de nationale trivselsmålinger bruges aktivt af skolelederne som styrings- og udviklingsværktøj, sådan som det har været hensigten med folkeskolereformen.

Det undervisende personale oplever svækket trivsel

I undersøgelsen er det undervisende personale blevet spurgt om, i hvilken grad de oplever, at folkeskolereformen har styrket eller svækket deres muligheder for at arbejde med elevernes trivsel.

Tabellen viser bl.a., at 44 % af det undervisende personale oplever, at mulighederne er uændrede, mens 45 % oplever, at mulighederne for at arbejde med elevernes trivsel i høj grad (10 %) eller i nogen grad (35 %) er blevet svækket.

Tabel 2**Oplever du, at folkeskolereformen har styrket eller svækket dine muligheder for at arbejde med elevernes trivsel? (Sæt én markering)**

	Antal	Procent
De er i høj grad blevet styrket	3	1 %
De er i nogen grad blevet styrket	48	11 %
Det er det samme	195	44 %
De er i nogen grad blevet svækket	156	35 %
De er i høj grad blevet svækket	44	10 %
Total	446	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Interviewene med det undervisende personale tegner samme billede af, at lærere og pædagoger ikke oplever at have fået bedre muligheder for at arbejde med elevernes trivsel, bl.a. fordi de savner mere tid til den enkelte elev:

Der er blevet mindre tid til den enkelte elev, når det gælder trivslen; konflikterne opstår lettere, fordi de er trætte på grund af de lange skoledage. Og så inklusionen oveni – den skaber også udfordringer. (Lærer)

Begrundelserne handler altså i vid udstrækning om forskellige overordnede forhold, herunder skoledagens længde og inklusionsdagsordenen samt rammerne for forberedelse i det daglige. Perspektiverne på skoledagens længde og variation belyses i næste kapitel.

3.3 Formelle undervisningskompetencer

Som led i evalueringen er andelen af lærere med formel undervisningskompetence og andelen af lærere, der vurderes at have tilsvarende kompetencer, blevet undersøgt.

På baggrund af data fremsendt af Favrskov Kommune har EVA produceret søjlediagrammer, der viser andelen af timer i de mest timetunge fag, der er dækket af henholdsvis lærere med formel undervisningskompetence, lærere med kompetencer svarende dertil og lærere uden undervisningskompetencer. Diagrammerne, der er lavet over fagene dansk, matematik og engelsk, fremgår af appendiks B.

Afdækningen af kompetencedækningen viser, at der er store variationer skolerne imellem. Andelen af timer i dansk, der er dækket af lærere med formel undervisningskompetence i faget, svinger mellem 47 % for den skole, hvor tallet er lavest, til 100 % på den skole, hvor tallet er højest. For engelsk gælder det, at andelen af timer dækket af lærere med formel undervisningskompetence i faget svinger mellem 41 % og 100 %. I matematik er det mellem 48 % og 93 % af timerne, der er dækket af en lærer med formel undervisningskompetence.

Andelen af timer, der er dækket af lærere med enten formel undervisningskompetence eller kompetencer svarende dertil, er i matematik mellem 60 % og 100 %. For engelsk er det mellem 58 % og 100 % af timerne, der er dækket af lærere med formel undervisningskompetence eller kompetencer svarende dertil, mens tallet for dansktimerne er mellem 82 % og 100 %. Også her dækker tallene over store lokale forskelle, der fremgår af diagrammerne.

Oversigten over lærere med formel undervisningskompetence (appendiks B) kan anvendes som et perspektiv i det fortsatte arbejde med kompetenceudvikling og pædagogisk udvikling, bl.a. i relation til folkeskolereformen, i Favrskov Kommune.

4 Skoledagens længde og variation

I dette kapitel belyses skolernes overordnede erfaringer med sammensætningen af skoledagen. Herunder afdækkes oplevelserne med skoledagens længde og variation. I kapitlet indgår også en afdækning af skolernes erfaringer med at oprette linjer og profiler samt oplevelserne af, om folkeskolereformen har styrket arbejdet med undervisningsdifferentiering, it og inklusion.

Kapitlet beskriver, at der blandt mange aktører i og omkring skolen er en oplevelse af, at skoledagen er uhensigtsmæssigt lang. Dog ser eleverne mere positivt på skoledagens længde og variation, end medarbejdere og forældre gør. Undersøgelsen viser også, at to skoler i kommunen har etableret linjer, mens tre skoler har etableret profiler, og at erfaringerne på skolerne – trods forskelligheden i valg af fokus – er gode. Særligt udtrykker ledere positive erfaringer med at skabe motivation blandt eleverne. Med hensyn til arbejdet med it i undervisningen viser interviewene, at ledere og det undervisende personale oplever at være godt klædt på med hensyn til at anvende digitale redskaber uden dog nødvendigvis at kæde dette sammen med folkeskolereformen. Medarbejderne oplever dog betydelige udfordringer, der kredser om arbejdet med den digitale læringsplatform Meebook. Undersøgelsen viser desuden, at folkeskolereformen særligt for det undervisende personale har haft den konsekvens, at inklusionsdagsordenen og mulighederne for at differentiere undervisningen opleves som vanskeliggjorte, hvilket lærere og pædagoger ser som en konsekvens af både skoledagens længde, den ændrede arbejdstidsaftale og inklusionsmålsætningerne.

4.1 Oplevelsen af skoledagens længde og variation

I undersøgelsen er de samlede oplevelser og vurderinger af skoledagens længde og variation blevet afdækket.

Data fra spørgeskemaundersøgelsen og interviewene viser, at lærere og pædagoger i vid udstrækning oplever, at skoledagen er for lang. Spurgt om, hvorvidt skoledagen er tilpas, for lang eller alt for lang, svarer i alt 91 % af det undervisende personale, at skoledagen er enten for lang (51 %) eller alt for lang (40 %). Mens de øvrige svarer, at den er tilpas lang.

I interviewene kommer denne overordnede oplevelse ligeledes til udtryk, når skoledagen af flere lærere og pædagoger beskrives som en udfordring for mange elever at "komme igennem", og når de påpeger, at graden af variation ikke står mål med skoledagens nuværende længde.

Med hensyn til deres vurdering af, hvorvidt folkeskolereformen har givet grundlag for en mere varieret skoledag, viser tabel 3, at der er en stor spredning i vurderingerne blandt det undervisende personale.

Tabel 3
Oplever du, at folkeskolereformen har givet grundlag for en mere varieret skoledag?
(Sæt én markering)

	Antal	Procent
Den er i høj grad blevet mere varieret	4	1 %
Den er i nogen grad blevet mere varieret	111	25 %
Det er det samme	217	49 %
Den er i nogen grad blevet mindre varieret	72	16 %
Den er i høj grad blevet mindre varieret	42	9 %
Total	446	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

De begrundelser, der kommer til udtryk i interviewene, kredser om, at det undervisende personale oplever, at undervisningen også inden folkeskolereformens indførelse rummede variation, og at folkeskolereformen overordnet i højere grad har medført større belastninger i form af trætte elever, end den har tilført nye muligheder for understøttelse af arbejdet med elevernes læring.

Jeg oplever ikke, at skoledagen er meget anderledes med hensyn til variation, end den var før. Den er bare blevet længere. (Pædagog)

Forældre oplever, at skoledagen er lang

Forældrenes vurderinger bærer også præg af en overordnet oplevelse af, at skoledagen er uhenigtsmæssigt lang. Flere forældre giver udtryk for, at eleverne er trætte, når de kommer hjem, og at de nye tiltag i elevernes skoledag ikke nødvendigvis tilfører en tilstrækkelig grad af variation til at skabe en god ramme for elevernes dag i flere timer. En forælder til et barn i 3. klasse har denne oplevelse:

Jeg synes, skoledagen er blevet lang. Jeg tror ikke, børnene får noget ud af det de sidste timer. Jeg havde måske en forventning om, at lærerne havde mere fokus på bevægelse, hvilket jeg tror, er nødvendigt, når dagene er så lange. Jeg synes, at der mangler noget socialt. (Forælder)

Dog er forældregruppens vurderinger blandede. En forælder, der har børn både i indskolingen, på mellemtrinnet og i udskolingen, oplever modsat, at den længere skoledag ikke har en negativ konsekvens for børnenes energi, og at der er færre lektier efter skoletid:

Dagene er selvfølgelig blevet længere, men jeg oplever ikke, at mine børn mister energi, når de kommer hjem, men jeg tror også, at det er meget individuelt. Det, vi oplever, der er godt ved de lange dage, er, at de får ordnet deres lektier i skolen, og det gør, at når de har fri, har de fri. (Forælder)

Oplevelsen af, om børnene har lektier for derhjemme, varierer dog, og dette må ses som udtryk for flere individuelle hensyn, hvorfor der både er forældre, der savner at være mere engagerede i elevernes skoledag, og er forældre, der omvendt oplever, at eleverne har for mange lektier for derhjemme.

Elevernes oplevelser af skoledagen er blandede

Interviewene med eleverne viser, at oplevelsen af skoledagen er præget af en stor variation. I undersøgelsen er der gennemført interviews med elever på mellemtrinnet og med elever i udskolingen, og overordnet tegner de to interviews to forskelligartede billeder. I interviewet med elever på mellemtrinnet giver eleverne overordnet udtryk for, at de er glade for deres skoledag. Dels oplever de, at skoledagen rummer variation, dels giver de ikke udtryk for, at skoledagen i deres øjne er for lang. Spurgt om, hvorvidt skoledagen er for lang, svarer en elev i 5. klasse:

Jeg føler ikke rigtig, at det er en lang skoledag – måske hvis man har knoklet rigtig meget, så kan det godt blive lidt lang tid. (Elev)

I interviewene med elever i udskoling tegnes til gengæld et billede af, at eleverne oplever, at skoledagen er for lang, ligesom de elementer, der gerne skulle give mere variation i skoledagen, ikke medfører den begejstring, eleverne på mellemtrinnet giver udtryk for. En elev i 8. klasse siger fx:

Fra kl. 8 til kl. 15.15 – det er lang tid, og så har man ikke så meget tid til at lave lektier eller være sammen med sin familie eller sine venner eller gå til fritidssport. Og så betyder det også, at hvis man skal direkte til fritidssport, når man kommer hjem, så når man ikke at slippe af. Det bliver mere presset. (Elev)

Skolelederne vurderer, at den varierede skoledag er i udvikling

Ifølge skoleledernes vurderinger afspejler erfaringerne, at skolerne endnu er i en implementeringsproces, hvor flere af de nye tiltag endnu ikke har realiseret de potentialer, der har været målet.

Nogle ledere vurderer fx, at skoledagen særligt om eftermiddagen føles lang for mange elever, og at kvaliteten af undervisningen særligt i eftermiddagstimerne er ringere end før middag – særligt for udskolingseleverne, der har mange fagtimer. Andre ledere medgiver, at de i de første par år efter reformens indførelse har været mest optaget af at tilføje de ekstra timer og nye elementer og endnu mangler at lykkes med at binde skoledagens elementer bedre sammen, så skoledagen bliver mere sammenhængende, og at dette er et udviklingsarbejde, der endnu mangler. En leder siger fx:

Vi skal stadig tænke på, hvordan alle de her delelementer skal smelte samme og ikke blive små dele, og det er jo noget, vi skal gøre sammen og udvikle ude på skolerne. (Leder)

En anden leder har det samme perspektiv og lægger vægt på, at skolen fortsat arbejder på at skabe den variation og sammenhæng i skoledagen, der tilfører det nødvendige indhold og den nødvendige afveksling til den længere skoledag:

I starten har de bare fået de ekstra timer oven i skemaet. Børnene vil nok opleve det, som om deres skemaer bare er blevet udvidet. Det er det, vi arbejder med nu, at sige "hvordan kan vi ændre dagen, så den hænger lidt bedre sammen for dem?" (Leder)

4.2 Erfaringer med profiler og linjer

I undersøgelsen er skolernes erfaringer med at oprette linjer og profiler blevet belyst. Undersøgelsen viser, at i alt fem skoler i Favrskov enten har oprettet linjer eller profiler. Flere steder har det været drøftet i skolebestyrelsen og er blevet afvist, og på en enkelt skole er der konkrete overvejelser om etablering af en profil. I dette afsnit præsenteres skolernes erfaringer med profiler og linjer, som ifølge skolelederne overordnet har ført til flere fagligt motiverede elever.

Gode erfaringer med linjer

På en af skolerne er der oprettet fire linjer i udskoling, som eleverne kan vælge imellem. De fire linjer er Global, Science, Krop og Sundhed og Håndværk og Design. For at sikre fagligheden har man valgt at målbeskrive linjefagene med kompetence-, videns- og færdighedsmål fra fagområder, der er relevante for linjernes titel og indhold. Det betyder, at der på skolens globale linje fx er mål fra sprogfagene. Noget tilsvarende gør sig gældende på de tre andre linjer. På tværs af årgangene i udskoling vælger eleverne på denne skole en linje, og skolen tildeler derefter lærerressourcer efter antallet af elever, hvilket betyder, at alle elever får opfyldt deres førsteprioritet. Skolelederens vurdering er, at eleverne er glade for ordningen.

På en anden skole har man valgt at oprette en idrætslinje i udskoling. Det er gjort ved at allokere størstedelen af tiden fra den understøttende undervisning i udskoling til idrætslinjen, hvilket ledelsen betegner som en succes: "I år har vi 126 elever, der er tilmeldt linjen. Vi har en venteliste – det er en stor succes". De interviewede elever udtrykker sig også alle positivt om idrætslinjen. De er glade for, at den giver dem mulighed for at prioritere deres sportsgren, og for den

afveksling fra den almindelige undervisning, den giver. Ledelsen peger desuden på, at denne organisering er meningsfuld, fordi skolen ligger tæt på lokale idrætsfaciliteter og derfor kan samarbejde med trænere fra lokale sportsklubber. De elever, der ikke har valgt idrætslinjen, har i stedet en kombination af bevægelsesbånd og tid til lektier. For alle elever i udskolingen gælder det altså, at skolens fokus på idræt medfører, at de daglige 45 minutters motion og bevægelse dækkes i idrætsundervisningen og i bevægelsesbåndet. I interviewene peges der på, at lærerne derfor ikke behøver at tænke på motion og bevægelse i resten af undervisningen. Erfaringerne fra denne skole viser altså, at motion og bevægelse på grund af linjen prioriteres lavere i den almene undervisning, hvilket kan betragtes som positivt eller negativt, alt efter om det er en ambition at tilføje den fagopdelte undervisning et kropsligt fokus.

På flere skoler har man desuden valgt at allokere understøttende undervisningstimer til valgfagene, så eleverne får mere tid til de selvvalgte fag. Skolelederne udtrykker også her positive erfaringer med denne form for prioritering, bl.a. fordi de udvidede valgfag muliggør aktiviteter, hvor eleverne fx arbejder med den åbne skole.

På flere skoler i undersøgelsen har spørgsmålet om linjer været drøftet og er siden blevet afvist. Skolelederne har refereret til skolebestyrelsens drøftelser, og flere steder er spørgsmålet om linjer blevet afvist ud fra et ønske og en holdning om, at skolen skal være en folkeskole for alle:

De [skolebestyrelsesmedlemmerne] var meget klare i spytet om, at det ønsker de ikke. De ønskede, at vi skulle være distriktsskole for alle. Vi vil have en skole, der kan rumme alle børn. (Leder)

Gode erfaringer med profiler

En skole i kommunen har udviklet en profil med fokus på de tre temaer: nærhed, innovation og globalt udsyn. Alle tre trin inddrager alle tre temaer, men hvert trin har et primært fokusområde. For indskolingen er det nærhed. For mellemtrinnet er det innovation, mens det i udskolingen er globalt udsyn, som i flere år har været en del af skolens fokus. Profilerne er opbygget ud fra ønsker fra både elever, forældre og lærere, hvilket har givet en bred forankring af skolens valg af fokus. Konkret gennemføres valgfagene i udskolingen som en del af trinnets profilmfokus om globalt udsyn, og eleverne vælger sig ind på forskellige grene af temaet. Skolens egen evaluering af arbejdet med profiler viser ifølge lederen, at profildagen skaber motivation hos eleverne. Lærerne oplever også, at profildagen er fagligt spændende, men at den samtidig er en planlægningsmæssig og ressourcekrævende udfordring. Skolelederen udtrykker det således:

Sådan lidt negativt set, så er profildagen nok den eneste dag, de glæder sig til, fordi tingene sker anderledes og på tværs. Så det er dødspændende. Lærerne synes også, det er spændende, men de synes også, det er hårdt planlægningsmæssigt, så vi skal måske arrangere det anderledes næste år. (Leder)

På to skoler beskriver skolelederne, at skolen har etableret en musisk/kreativ profil og en naturfaglig profil. På skolen, der har en musisk/kreativ profil, indebærer det, at eleverne får nogle flere musiktimer, end vejledningen foreskriver. På skolen, hvor der er en særlig naturfaglig profil, har skolen allokert flere ressourcer til naturfaglige temadage. Lederen fortæller:

Lærerne i fysik/kemi, biologi og geografi arbejder sammen med en mere værkstedsorienteret, tematisk tilgang, der passer rigtig godt ind i naturfagsprøven. Det har givet rigtig meget energi og god undervisning. (Leder)

Lederen peger desuden på, at eleverne på skolen præsterer bedre i de naturfaglige fag, end det skulle forventes ud fra skolens socioøkonomiske grundlag.

Samlet set viser interviewene, at der i kommunen er gode erfaringer med at udvikle linjer og profiler og med at styrke valgfagene i udskolingen gennem allokering af timer fra den understøttende undervisning. Erfaringerne peger også på, at arbejdet med linjer og profiler i høj grad kan lægge beslag på de indsatser, der gøres med hensyn til fx motion og bevægelse eller understøt-

tende undervisning. Samtidig viser erfaringerne, at nogle løsninger kan opleves som ressourcetrækkende for det undervisende personale. EVA's rapport *Linjer og hold i udskolingen* viser i tråd hermed, at arbejdet med linjer og profiler kan være en styrke for elevernes motivation. Erfaringer fra undersøgelsen peger dog også på, at lærernes kompetencer er afgørende for linjernes succes.⁶

4.3 Arbejdet med it i undervisningen

Med hensyn til anvendelsen af it i undervisningen vurderer både skolelederne og det undervisende personale, at man inden indførelsen af folkeskolereformen var godt med i denne udvikling, og at man gennem en årrække har haft og fortsat har en god position. En del skoler i kommunen har investeret betydelige ressourcer i indkøb af digital teknologi og har bl.a. sikret, at der er lånecomputere eller tablets tilgængelige for en stor del af skolens elever. Også undervisernes kompetencer til at inddrage it i undervisningen vurderes gennemgående positivt af skolelederne. Med hensyn til det undervisende personale viser data fra spørgeskemaet, at størstedelen peger på, at de særligt bruger it-værktøjer til forberedelse af undervisningen (95 %), til oplæg i klassen (84 %) og til at variere undervisningen (82 %). Derudover fremgår det af data fra spørgeskemaundersøgelsen, at 30 % af det undervisende personale angiver at bruge it-værktøjer til at give feedback til elever, mens 54 % angiver at bruge it-værktøjer til evaluering af eleverne.

Implementering af læringsplatform er stadig i en proces

De udfordringer, der i undersøgelsen viser sig at fylde mest i skolernes arbejde med it, knytter sig til læringsplatformen Meebook. I spørgeskemaundersøgelsen svarer i alt 64 % af det undervisende personale, at arbejdet med læringsplatformens elevplan i høj grad (30 %) eller i nogen grad (34 %) er en udfordring i forbindelse med tilrettelæggelsen og i forbindelse med gennemførelsen af undervisningen. Arbejdet med at skabe sammenhænge mellem læringsplatformen og øvrige digitale læremidler er der i alt 62 %, der enten i høj grad (26 %) eller i nogen grad (36 %) oplever som en udfordring. Lidt færre, nemlig 48 %, oplever, at arbejdet med læringsplatformens målbeskrivelse enten i høj grad (20 %) eller i nogen grad (28 %) er en udfordring i forbindelse med tilrettelæggelsen og gennemførelsen af undervisningen.

Både skoleledere og det undervisende personale giver i interviewene udtryk for, at arbejdet med læringsplatformen har været præget af en svær opstart, at læringsplatformen fortsat opleves som tidskrævende, og at bl.a. elevplansfunktionen og funktionen til kommunikation med forældrene opleves som mangelfulde. Flere skoleledere peger dog på, at de forventer, at der vil være en øget brug af Meebook i fremtiden, fordi Meebook løbende udvikles og er blevet mere funktionel, og fordi det undervisende personale begynder at åbne op for fordelene ved at have én samlet læringsplatform.

Interviewene tegner dog overordnet et billede af, at skolerne i Favrskov Kommune har et velfunderet arbejde med it i forbindelse med undervisningen.

4.4 Arbejdet med inklusion

Arbejdet med at inkludere flere elever i den almene undervisning er en udfordring, der fylder på mange skoler landet over. Udfordringen vækker også genklang på skolerne i Favrskov Kommune. Det undervisende personale oplever væsentlige udfordringer i relation til inklusion og fastholdelse af elever i den almene undervisning. De peger på forskellige problematikker, som skal ses i lyset af en kombination af folkeskolereformen, arbejdstidsaftalen og inklusionsmålsætningerne.

For det første peger det undervisende personale på, at de generelt mangler forudsætninger for at arbejde med de børn, der tidligere ville have været i specialtilbud, og som i dag er inkluderet i den almene undervisning. For det andet vurderes skoledagens længde af dele af skolelederne, det undervisende personale og forældrene at være udfordrende for børn med sociale og faglige vanskeligheder. Oplevelsen er fx, at der let opstår konflikter sidst på dagen, når eleverne bliver trætte. Det betyder, at der kan være behov for ekstra støtte. Flere skoleledere savner derfor flere ressourcer til at understøtte inklusionen.

⁶ Linjer og hold i udskolingen, EVA 2016.

Der er nogle af vores sårbare børn, der kører træt. Det er virkelig, virkelig tydeligt at mærke. Så vi bliver nødt til at afsætte ressourcer til at have nogle støttepersoner på de her børn. Det har vi ikke råd til. Det er rigtig svært. De kører simpelthen træt. (Leder)

Dette perspektiv understøttes af spørgeskemaundersøgelsen, hvor det undervisende personale er blevet spurgt om, hvilken betydning de oplever, at folkeskolereformen har haft for deres muligheder for at skabe et inkluderende læringsmiljø. Tallene fremgår af tabel 4.

Tabel 4

Hvilken betydning oplever du, at folkeskolereformen har haft for dine muligheder for at skabe et inkluderende læringsmiljø? (Sæt én markering)

	Antal	Procent
De er i høj grad styrket	1	0 %
De er i nogen grad styrket	20	5 %
Det er det samme	190	43 %
De er i nogen grad svækket	166	38 %
De er i høj grad svækket	65	15 %
Total	442	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Som det fremgår af data fra spørgeskemaet og interviewene, tilskrives udfordringerne både inklusionsmålsætningerne og de økonomiske rammer, mens der er en oplevelse af, at skoledagens længde kan medvirke til at forstærke udfordringerne med at skabe inkluderende læringsmiljøer.

Positive erfaringer med individuelle og kollektive dispensationer

Undersøgelsen viser, at der på 2 ud af 13 skoler er givet kollektive dispensation til at forkorte skoledagen, mens der på 3 ud af 13 skoler er givet individuelle dispensationer.

På de skoler, der har søgt om dispensation til at forkorte skoledagen, er der positive erfaringer med ordningen. På tre skoler fortæller skolelederne, at der gives individuelle dispensationer til elever, der på forskellig vis er udfordrede af at gå i skole, og hvor den lange skoledag vurderes at være udfordrende for dem.

På to skoler er der desuden givet dispensationer, der omfatter hele trin. På én skole har man fået konverteret en enkelt time til at være en holdtime på mellemtrinnet og har positive erfaringer med denne ændring. Skolelederen fortæller, at den ene times forkortelse af skoledagen har betydet, at eleverne på mellemtrinnet har fri kl. 14.15 i stedet for kl. 15, hvilket vurderes at have stor betydning for oplevelsen af skoledagens længde. En anden skole har forkortet skoledagen for 8. og 9. klassetrin på baggrund af en faglig vurdering af gældende elevproblematikker. Skolelederen udtrykker, at det har mindsket noget pres på udskolingseleverne, og skolens erfaring er, at det fungerer bedre nu, end før skoledagen blev forkortet.

Samlet set omtales erfaringerne med en forkortet skoledag positivt, fordi en forkortelse af skoledagen giver de udsatte elever en mindre presset skoleuge og potentielt kan hindre et højt fravær og dermed sikre en mere stabil skolegang. Generelt bliver muligheden for at konvertere timer til to-voksen-ordninger omtalt positivt i interviewene med det undervisende personale og er et ønske, flere medarbejdere deler.

4.5 Arbejdet med undervisningsdifferentiering

Undersøgelsen viser, at det undervisende personale oplever, at mulighederne for at tilgodese elevers forskellige udfordringer og behov er svækkede. Indledningsvis må det bemærkes, at det undervisende personales oplevelser af undervisningsdifferentiering skal ses i lyset af arbejdstidsaftalen. Flere lærere og pædagoger oplever, at den ændrede arbejdstidsaftale har givet mindre forberedelsestid og deraf ringere muligheder for at forberede en differentieret undervisning. En lærer udtrykker sig således:

Undervisningsdifferentiering er blevet væsentligt sværere, vil jeg sige. I og med at man har mindre forberedelsestid, er der også mindre tid til at tilgodese elevens behov. Det er en kæmpe udfordring. Rammer og indholdet skal tilrettelægges, særligt for dem med autisme, ADHD eller angst. Der er ikke tid til det – det er svært at skabe inklusion ud fra de rammer. (Lærer)

Samlet set er det i alt 58 %, der enten i høj grad (17 %) eller i nogen grad (41 %) oplever, at deres muligheder for at tilgodese elevers forskellige udfordringer og behov er svækkede.

Tallene fremgår nedenfor af tabel 5.

Tabel 5

Oplever du, at folkeskolereformen har styrket eller svækket dine muligheder for at tilgodese elevers forskellige udfordringer og behov? (Sæt én markering)

	Antal	Procent
De er i høj grad styrket	2	1 %
De er i nogen grad styrket	25	6 %
Det er det samme	161	36 %
De er i nogen grad svækket	182	41 %
De er i høj grad svækket	73	17 %
Total	443	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Som det fremgår af interviewene med det undervisende personale, bliver mulighederne for at differentiere undervisningen kædet sammen med tid og ressourcer.

Det kan samtidig iagttages, at nye tiltag som bl.a. understøttende undervisning og bevægelse i løbet af skoledagen ikke i særlig stort omfang har afstedkommet oplevelser af at have nye strategier for at differentiere undervisningen for eleverne. Dette kan være en indikation af, at reformens temaer på indholdssiden på flere skoler endnu mangler at finde en pædagogisk retning.

Medarbejdere efterspørger to-voksen-ordninger

Størstedelen af skolelederne vurderer, at der i dag gøres væsentligt mindre brug af to-voksen-ordninger, end det var tilfældet før indførelsen af folkeskolereformen. To-voksen-ordninger er et af de tiltag, flere skoleledere har oplevet sig nødsaget til at spare på. Det betyder, at anvendelsen af to-voksen-ordninger i almenklasser på flere skoler er begrænset betydeligt i de senere år.

De steder, hvor man fortsat arbejder med to-voksen-ordninger, har man gode erfaringer med samarbejdet mellem lærere og pædagoger i indskolingen, hvor to-voksen-ordninger særligt anvendes i forbindelse med holddeling i den aldersintegrerede indskoling. På andre skoler anvendes ressourcerne til to-voksen-ordninger fleksibelt efter konkrete vurderinger af behov i de enkelte klasser, fx som en ressource med hensyn til inklusion.

Af interviewene fremgår det også, at to-voksen-ordninger er et meget efterspurgt værktøj, som ifølge medarbejdere kan være en ressource i arbejdet med inklusion og til at differentiere undervisningen, fx gennem holddeling. Både ledere og undervisere peger på, at to-voksen-ordninger

kan sikre ro i klassen, give mulighed for at tilgodese behov hos elever, der eksempelvis er udfordret af diagnoser, og sikre mulighed for professionel sparring, der kan kvalificere pædagogiske beslutninger og processer.

Hvis to-voksen-ordninger skal sikre værdi i elevernes undervisning, viser EVA's forskningskortlægning om samarbejdet mellem lærere og pædagoger dog, at en velfungerende samarbejdspraksis er kendetegnet ved, at lærere og pædagoger planlægger og evaluerer undervisningen i fællesskab.⁷

⁷ Kendetegn ved et velfungerende samarbejde mellem lærere og pædagoger, *EVA 2017*.

5 Arbejdet med den understøttende undervisning

Dette kapitel handler om den understøttende undervisning. Kapitlet indledes med en afdækning af organiseringen af og indholdet i den understøttende undervisning på skolerne i Favrskov Kommune. Dernæst belyses oplevelsen af kvalitet med fokus på en række udfordringer i forbindelse med arbejdet med den understøttende undervisning.

Undersøgelsen viser, at den mest udbredte organisering af den understøttende undervisning er, at den organiseres skemalagt og er adskilt fra den fagopdelte undervisning. Desuden anvender flere af skolerne den understøttende undervisning i forbindelse med linjefag og valgfag. På et flertal af skolerne er det primære fokus at bidrage til elevernes sociale kompetencer og trivsel, viser undersøgelsen.

Undersøgelsen viser også, at medarbejderne oplever et behov for, at der arbejdes med mere tydelige principper og rammer for at styrke den understøttende undervisning. På flere skoler er beslutningerne om, hvordan den understøttende undervisning skal tilrettelægges, og hvordan den skal bidrage til at styrke elevernes læring, i høj grad overladt til det undervisende personale, der flere steder efterlyser en tydeligere retning og præcisering af formålet med den understøttende undervisning.

5.1 Understøttende undervisning – organisering og indhold

Ifølge lærerne gennemføres den understøttende undervisning primært som en særskilt aktivitet, der er skemalagt uden for den fagopdelte undervisning.

Af interviewene med ledere, lærere og pædagoger fremgår det, at der på mange af skolerne i Favrskov Kommune har været arbejdet med flere forskellige organiseringer af den understøttende undervisning siden indførelsen af folkeskolereformen. Nogle steder har man først organiseret den understøttende undervisning i faste bånd, men har oplevet, at denne organisering gjorde det vanskeligt at sikre en tilstrækkelig stor andel af pædagoger i undervisningen. En leder beskriver udviklingen således:

Måden, vi har organiseret os på, har forandret sig, ved at vi har prøvet nogle ting af. Vi startede med at lægge den understøttende undervisning i nogle faste bånd på alle trin, men det gjorde det vanskeligt at have pædagoger i halvdelen af undervisningstiden. Så det ville vi væk fra, og så var det, at vi i år to lagde det i forlængelse af den fagfaglige undervisning. (Leder)

Andre steder har man i de første år efter folkeskolereformens indførelse arbejdet med den understøttende undervisning som fagintegreret, men arbejder nu helt eller delvist med bånd. Ifølge både skoleledere og det undervisende personale er det ofte trinbaserede overvejelser, der danner grundlag for, hvordan den understøttende undervisning organiseres forskelligt på tværs af trin.

Fokus for den understøttende undervisning

Undersøgelsen viser, at mere end halvdelen (52 %) af det undervisende personale vurderer, at der i indeværende år primært har været fokus på at bidrage til elevernes sociale fællesskaber og trivsel. 37 % peger på, at der primært har været fokus på at bidrage til den faglige læring, mens 11 % angiver, at det primære fokus har været at bidrage til læring inden for emner, der ligger uden for

de skemalagte fag. Analysen af data fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at der ifølge det undervisende personale er forskelle på, hvad der er fokus på i den understøttende undervisning, på tværs af trin. I indskolingen er det mere end to tredjedele (67 %) af lærerne, der vurderer, at fokus i den understøttende undervisning har været at bidrage til elevernes sociale fællesskaber og trivsel. På mellemtrinnet gælder det 42 %, mens det i udskolingen er 49 %, der angiver, at sociale fællesskaber og trivsel er det primære fokus. Omvendt er der flere lærere på mellemtrinnet (46 %) og i udskolingen (40 %), der angiver, at fokus i den understøttende undervisning primært har været at bidrage til den faglige læring, mens det kun gælder 24 % af lærerne i indskolingen.

Tabel 6
Hvad oplever du i praksis, at der i indeværende skoleår primært har været fokus på i den understøttende undervisning? Fordelt på alderstrin

	Indskolingen	Mellemtrinnet	Udskolingen	Total
At bidrage til den faglige læring	24 %	46 %	40 %	37 %
At bidrage til elevernes sociale fællesskaber og trivsel	67 %	42 %	49 %	52 %
At bidrage til læring inden for emner, der ligger uden for de skemalagte fag (herunder evt. færdslære, sundheds- og seksualundervisning samt uddannelse og job)	9 %	12 %	12 %	11 %
Total	100 % (N = 115)	100 % (N = 129)	100 % (N = 121)	100 % (N = 365)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune foretaget af EVA.

Note: Spørgsmålet er kun besvaret af lærerne.

Note: En χ^2 -test viser, at der er signifikant forskel på fordelingen af besvarelser på de tre alderstrin ($p = 0,002$).

I indskolingen er det altså ofte arbejdet med elevernes trivsel, der er centralt i den understøttende undervisning, ligesom det her er udbredt at have fokus på bevægelse og på sociale kompetencer.

Jeg bruger den understøttende undervisning med henblik på trivsel i klassen, fx sådan noget som mindfulness og yoga. Og i 1. klasse har jeg kørt det meget i relation til emner som kroppen og trafik osv. Der er ikke så mange lektier, der skal følges op på, i de små klasser, så jeg hiver nogle kreative ting ind og bruger den understøttende undervisning som en slags break. Det kan indeholde meget forskelligt. (Pædagog)

På mellemtrinnet anvendes den understøttende undervisning ofte til bevægelse, fordybelse og læsning og som bidrag til den faglige læring ved at blive koblet til den fagopdelte undervisning. En lærer forklarer fx, at det bruges fleksibelt og ofte med fokus på bevægelse i hendes undervisning:

Det er meget op til den enkelte lærer. Vi bruger det også til børnemøde. Man flekser lidt selv med, hvad det skal bruges til. Der er to-tre timer om ugen på mellemtrinnet, der er skemalagte til bevægelse. (Lærer)

I udskolingen anvender flere skoler dele af den understøttende undervisning i forbindelse med valgfag eller linjer. Desuden anvendes den understøttende undervisning flere steder til at understøtte den faglige læring i form af tid til lektier, nogle steder skemalagt som studietid, hvilket efterspørges af eleverne.

Eleverne efterspørger tid til at lave deres arbejde færdigt. Eleverne har tit nogle konkrete ønsker med hensyn til, at de skal nå at lave noget færdigt. De vil gerne have noget ekstra tid til at nå at blive færdige med deres skolearbejde, så de ikke behøver at lave det derhjemme. Det kan fx også være gruppearbejde, som de skal nå at lave færdigt. (Lærer)

Nogle skoler har desuden gode erfaringer med at organisere den understøttende undervisning som en del af en linjeopdeling eller som en del af fagdage.

5.2 Kvalitet i den understøttende undervisning

Halvdelen af det undervisende personale oplever, at der mangler principper og rammer for den understøttende undervisning. Også nogle skoleledere har en tilsvarende oplevelse af, at den understøttende undervisning er noget, der er behov for at arbejde med i de kommende år.

Det undervisende personale efterspørger principper og rammer for den understøttende undervisning

Både skoleledere og det undervisende personale oplever, at den understøttende undervisning kan være vanskelig at arbejde med, fordi indholdet ikke altid er klart defineret. Særligt det undervisende personale oplever, at der flere steder mangler klare rammer for, hvad målet med den understøttende undervisning skal være. Halvdelen af lærerne oplever, at ledelsen i høj grad (8 %) eller i nogen grad (42 %) har formuleret principper for arbejdet med den understøttende undervisning. I den anden ende af skalaen oplever i alt halvdelen af lærerne imidlertid, at ledelsen i mindre grad (41 %) eller slet ikke (9 %) har formuleret principper for arbejdet med den understøttende undervisning.

Nogle steder oplyser skolelederne, at principper har været drøftet i skolebestyrelsen, men kun ganske få skoleledere giver udtryk for, at der er udviklet konkrete og rammesættende principper for arbejdet med den understøttende undervisning. Flere steder peger skolelederne på, at skolens princip er, at den understøttende undervisning skal supplere den faglige undervisning, men mere præcise retningslinjer for mål og indhold er der ofte ikke givet. Det kan føre til, at den understøttende undervisning, som en skoleleder peger på, får karakter af "et kludetæppe", hvor indholdet afhænger af, hvilken lærer der har timerne med understøttende undervisning:

Bestyrelsen har diskuteret den understøttende undervisning. De har haft elevrådet med til et møde sidste år med henblik på faktisk at ville lave principper for den understøttende undervisning, men de besluttede, at de ikke ville det alligevel. Jeg har også valgt at lade det gro fra lærerne på den måde, at det jo er en bunden opgave, at vi har et antal timer om ugen, som skal bruges til understøttende undervisning. (Leder)

Det ligger som nogle små appendikser hist og pist. Noget af det bliver brugt til bevægelse, og noget andet til læsetræning, lektielæsning osv. Det afhænger af, hvilken lærer der har det, og det er jo lidt dét, som er problemet. Det bliver lidt et kludetæppe og lidt tilfældigt, og det er da noget, man bliver nødt til at arbejde med i de kommende år. (Leder)

Et flertal af skolelederne peger på, at beslutninger om indholdet i den understøttende undervisning er lagt ud til skolernes årgangs- eller klasseteams. Ifølge flere af skolelederne og det undervisende personale fungerer denne model for organisering dog ikke nødvendigvis optimalt, og det undervisende personale efterspørger tydelighed og retning, der kan sætte rammen for meningsgivende indhold:

Som lærer har det været svært at finde ud af, hvor den understøttende undervisning skulle puttes ind. Der har ikke været udstukket nogen klar linje fra ledelsen. (Lærer)

Hvis det skal blive en succes, så skal der laves en plan fra ledelsens side, der siger "det er det her, vi gør", og så skal ressourcerne være der. Men det løber ud i sandet, fordi der ikke er tid til at følge op på det. (Lærer)

Samtidig peger materialet dog på det paradoks, at det undervisende personale på den ene side efterspørger flere klare rammer fra ledelsen, mens de samtidig sætter pris på friheden til selv at tilrettelægge indholdet i den understøttende undervisning, alt efter hvad de professionelt vurderer, at der er behov for. En lærer formulerer det således:

Jeg trives egentlig meget godt med friheden uden rammerne, men jeg synes, at det kunne være rart med mere konsensus med hensyn til den understøttende undervisning. (Lærer)

Når rammesætningen i forbindelse med den understøttende undervisning ligger hos de enkelte årgangs- eller klasseteams, peger det på, at den teambaserede dialog kan være afgørende for at

sikre et meningsgivende indhold i den understøttende undervisning. Undersøgelsen viser dog, at knap en tredjedel (31 %) angiver, at de i mindre grad har haft dialog om formål og rammer, mens 7 % angiver, at det slet ikke er tilfældet. Tallene peger på, at den understøttende undervisning ikke altid drøftes i teams, og interviewene understøtter en formodning om, at den understøttende undervisning nogle gange kan mangle fagligt kvalificeret indhold.

Jeg har dem i understøttende undervisning i den sidste time, og der går vi ud og leger en leg, hvor jeg tænker "hvorfor sender vi dem ikke bare hjem?" – det er jo ren opbevaring.
(Lærer)

Størst bidrag til motivation og engagement opleves i indskolingen

Data fra spørgeskemaundersøgelsen peger på, at det undervisende personale har meget forskellige oplevelser af, i hvilken grad den understøttende undervisning bidrager til at øge elevernes motivation og engagement. 5 % af det undervisende personale oplever, at den understøttende undervisning i høj grad bidrager til at øge elevernes motivation og engagement, mens 34 % mener, at det i nogen grad er tilfældet. I den modsatte ende af skalaen oplever 19 %, at den understøttende undervisning slet ikke bidrager til at øge elevernes motivation og engagement, mens 42 % svarer, at det gør det i mindre grad.

Fordelt på trin viser analysen af data, at der er signifikant forskel på, hvordan det undervisende personale på de tre trin vurderer den understøttende undervisnings bidrag til at øge elevernes motivation og engagement. Det undervisende personale i indskolingen angiver at have mere positive oplevelser end det undervisende personale både på mellemtrinnet og i udskolingen. I indskolingen vurderer knap halvdelen (49 %), at den understøttende undervisning i høj eller nogen grad bidrager til at øge elevernes motivation og engagement, mens det på mellemtrinnet kun er tilfældet for i alt 35 %. I udskolingen er det knap en tredjedel (29 %), der vurderer, at den understøttende undervisning slet ikke bidrager til at øge elevernes motivation og engagement

Nogle skoler har valgt at samle den understøttende undervisning på såkaldte fag- eller emnedage. Det er typisk organiseret sådan, at fagene på skift tilgodeses, og at timerne til den understøttende undervisning inddrages. På fagdagene er der ofte en fælles tilrettelæggelse i lærerteams, der muliggør fleksibilitet, fordybelse og nye måder at lære på – fx i form af ekskursioner ud af huset i forbindelse med den åbne skole. Disse fagdage udtrykker både skoleledere og det undervisende personale gode erfaringer med, bl.a. fordi de muliggør aktiviteter uden for skolen og anderledes måder at tilrettelægge undervisningen på, hvilket opleves at kunne skabe motivation og engagement hos eleverne.

Mindre end halvdelen oplever, at den understøttende undervisning bidrager til at øge faglig fordybelse og læring

Af undersøgelsen fremgår det, at det undervisende personale oplever, at folkeskolereformens hensigt om, at den understøttende undervisning skal bidrage til øget fordybelse med henblik på faglig læring, endnu ikke er udmøntet i praksis. Mindre end halvdelen af det undervisende personale oplever, at den understøttende undervisning i høj eller i nogen grad bidrager til at øge elevernes faglige fordybelse og styrke elevernes faglige læring.

Tablet 7

I hvilken grad oplever du, at den understøttende undervisning bidrager til at:

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Total
Øge elevernes faglige fordybelse	5 %	34 %	46 %	16 %	100 % (N = 445)
Skabe en mere varieret skoledag	7 %	44 %	38 %	12 %	100 % (N = 444)
Styrke elevernes faglige læring	4 %	33 %	47 %	16 %	100 % (N = 441)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Formålet med indførelsen af den understøttende undervisning som en del af folkeskolereformen har bl.a. været at skabe "en sammenhængende skoledag, så eleverne møder en varieret og anvendelsesorienteret undervisning"⁸. Det skal ifølge Undervisningsministeriet ske gennem "læringsaktiviteter, som ligger udover folkeskolens faste fag og emner"⁹. Resultaterne fra Favrskov Kommune viser, at cirka halvdelen (51 %) af det undervisende personale oplever, at den understøttende undervisning i høj (7 %) eller nogen (44 %) grad bidrager til at skabe en mere varieret skoledag. 38 % svarer, at det i mindre grad er tilfældet, mens 12 % svarer, at den understøttende undervisning slet ikke bidrager til at skabe en mere varieret skoledag. Erfaringerne peger med andre ord på, at der blandt mange lærere og pædagoger endnu er begrænsede erfaringer med at skabe variation gennem den understøttende undervisning.

Skolerne allokerer flere lærertimer end 50/50-fordelingen af lærere og pædagoger

Favrskov Kommune har i forbindelse med implementeringen af folkeskolereformen besluttet, at der tildeles ressourcer til skolerne til den understøttende undervisning svarende til en 50/50-fordeling af timerne mellem lærere og pædagoger, og at kompetencen til at fastlægge personale-sammensætningen på den enkelte skole delegeres til skolelederen. Af kommunens egen evaluering af den samlede økonomi bag folkeskolereformen fremgår det, at "skolerne samlet opfylder den økonomiske forudsætning om en ligelig fordeling af lærere og pædagoger i den understøttende undervisning"¹⁰. På tværs af både spørgeskemadata og interviews viser data dog, at skolerne i Favrskov Kommune overordnet ikke anvender denne ligelige fordeling af pædagoger og lærere i den understøttende undervisning.

For det første viser data fra spørgeskemaundersøgelsen (jf. tabel 8 nedenfor), at størstedelen af lærerne (65 %) peger på, at det oftest er lærere, der gennemfører den understøttende undervisning.

Tabel 8
Hvem gennemfører oftest aktiviteterne i den understøttende undervisning sammen med eleverne? (Sæt én markering)

	Antal	Procent
Lærerne	245	65 %
Lærerne og pædagogerne i fællesskab	86	23 %
Pædagogerne	44	12 %
Total	375	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til lærerne.

For det andet er skolelederne blevet spurgt om fordelingen af henholdsvis lærer- og pædagogressourcer i den understøttende undervisning, både samlet på skolen og fordelt på trin. Deres svar viser, at pædagogerne fortrinsvis anvendes i indskoling, hvor de flere steder har størstedelen af den understøttende undervisning. Pædagogerne anvendes dog sjældnere på mellemtrinnet, og samtlige skoleledere udtaler, at der på deres skole ikke anvendes pædagoger i udskoling. En leder udtrykker fx, at der reelt er en 75/25-fordeling på skolen, og uddyber:

Fra 3. klasse og op er det kun lærere, og i 0.-2. klasse er det kun pædagoger, der har understøttende undervisning. (Leder)

Favrskov Kommunes budgetforudsætning om en 50/50-fordeling af pædagoger og lærere i den understøttende undervisning er i tråd med data fra følgeforskningen, hvor KORA har undersøgt inddragelsen af pædagoger i skoledagen. Her konkluderer KORA, at knap halvdelen af de undersøgte kommuner i 2016 har en budgetforudsætning om pædagogers andel af den understøttende undervisning på 45-55 %. Samtidig viser KORA's undersøgelse, at skolerne ligesom i Favrskov ofte prioriterer at placere pædagogerne i indskoling, i mindre grad på mellemtrinnet og

⁸ <https://www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/understoettende-undervisning>.

⁹ <https://www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/understoettende-undervisning>.

¹⁰ https://www.favrskov.dk/sites/default/files/evaluering_af_den_samlede_oekonomi_bag_folkeskolereformen.pdf, side 3.

sjældent eller slet ikke i udskolingen.¹¹ Konsekvenserne af omfordelingen er ifølge skolelederne, at skolerne i Favrskov selv allokerer midler til den ekstra lærerdækning i forbindelse med den understøttende undervisning både på mellemtrinnet og i udskolingen. Det har de ifølge skolelederne valgt at gøre, fordi de oplever, at det fagligt er den bedste løsning, når ambitionen er, at den understøttende undervisning skal bidrage til elevernes faglige læring. Anvendelsen af lærere vurderes af både skoleledere og det undervisende personale til at være særlig vigtig i udskolingen. Skolelederne begrundes dermed beslutningen om omfordelingen af lærer/pædagog-ratioen med faglige hensyn. Først og fremmest peger de på, at den faglige støtte i fag som eksempelvis matematik og fysik er vanskelig for pædagoger, fordi de ikke har de samme kvalifikationer til at kunne hjælpe udskolingselever med lektier, når den understøttende undervisning fx anvendes til lektiehjælp.

Den understøttende undervisning har jo til formål at gøre børnene så dygtige, som de kan blive, og så tænker man, at det kan pædagoger gøre i 50 % af tiden hele vejen op. Jeg er meget enig i, at de godt kan det i indskolingen, og det kan de bestemt hos mig, [...] men det duer jo ikke i 9. klasse. De kan jo ikke gå ind og hjælpe Peter med den der fysikopgave, som han er groet fast i, når han har studietid. Det skal være lærerne og helst også egne lærere, som skal gøre det, hvis det skal give noget. (Leder)

Fleere skoleledere i Favrskov Kommune vurderer, at det af økonomiske årsager i fremtiden kan vise sig nødvendigt at ændre på timefordelingen for lærere og pædagoger i den understøttende undervisning.

Vi bruger flere ressourcer, end hvad vi får tildelt, fordi vi har valgt at bruge en anden model, og det har vi kunnet indtil nu, fordi den her skole har haft en økonomi, der kan hænge sammen, men det kan vi ikke fremadrettet. (Leder)

En anden erfaring fra skoleledere og det undervisende personale er, at det ikke altid er faglærere, der dækker den understøttende undervisning. Det betyder ifølge lærerne, at de lærere, der har den understøttende undervisning, skal favne bredt, og at det kan være vanskeligt for lærerne at hjælpe eleverne med deres lektier i et andet fag. Desuden er der eksempler på, at der i forbindelse med studietid på tværs af en årgang er færre lærere til at dække hele årgangen, end der er i den almindelige undervisning. Det gør, at der er mindre tid til den enkelte elev, og en af skolelederne betegner denne form for undervisning som "udhullet":

I en del af vores studietid og noget af vores understøttende undervisning er der faktisk færre lærere på, end der er i den fagopdelte undervisning, og det gør jo, at vi ikke helt i samme grad, som det var ønsket, har kunnet levere det, som vi faktisk gerne ville. Så på den måde bliver det en lille smule udhullet, og så kan det godt opleves, som om vores understøttende undervisning er lidt andenrangsundervisning. Det er jo ærgerligt og ikke helt tanken bag det, som jo er at få noget fordybelse. Det synes jeg ikke helt, at vi kan leve op til. (Leder)

Pædagogernes nye rolle kræver fortsat fokus

Undersøgelsen viser, at pædagogerne ofte inddrages i forbindelse med trivsel i den understøttende undervisning, og at de oplever, at deres faglighed kan bidrage væsentligt i trivselsarbejdet. Dog peger både skoleledere og pædagoger på, at der er behov for, at ledelsen aktivt arbejder med at sætte rammerne for pædagogernes arbejde og bringe deres faglighed yderligere i spil. Disse betragtninger er i tråd med følgeforskningen, der viser, at de nye strukturer og samarbejdsrelationer skaber behov for eksplicit afklaring om pædagogernes rolle i forbindelse med undervisningen. Desuden peger følgeforskningen på, at der kan være behov for at tilrettelægge kompetenceudvikling, så pædagogerne oplever sig trygge og kompetente til at varetage undervisning¹². Disse perspektiver vinder genklang på flere skoler i Favrskov Kommune, hvor skolelederne peger på, at det er vigtigt at sikre, at pædagogfagligheden sættes bedst muligt i spil, og at pædagogerne støttes i deres nye arbejdsopgaver.

¹¹ Inddragelse af pædagoger i skoledagen – de økonomiske overvejelser og konsekvenser. KORA 2016: 18.

¹² Inddragelse af pædagoger i skoledagen – de økonomiske overvejelser og konsekvenser. KORA 2016: 26.

Jeg synes, pædagogfagligheden kan meget på det teoretiske plan. På det praktiske plan er det svært, fordi kulturændringen er svær. Inde i klassen er det pr. automatik læreren, der mener, at vedkommende skal styre og strukturere. (Leder)

Nogle skoleledere oplever, at der allerede er sket en væsentlig udvikling i pædagogernes varetægtelse af undervisningen, og at det har været en vigtig ledelsesmæssig opgave at støtte pædagogerne i, at deres faglighed er værdifuld i undervisningssammenhæng. Dog peger flere skoleledere på, at det ikke er alle pædagoger, der trives lige godt med de nye arbejdsopgaver.

I starten var pædagogerne meget famlende over for den opgave, men de er blevet mere trygge i det, og de har fundet ud af, at det ikke behøver at handle om store faglige projekter. De er blevet beroliget ved, at det, de gjorde, var godt nok, men det er ikke alle pædagoger, der føler sig lige trygge i den opgave, fordi de ikke føler sig kompetente til det, og måske er det heller ikke sådan en slags opgave, de har lyst til at varetage. (Leder)

Oplevelsen af, at den understøttende undervisning mangler rammer og fokus, kan ifølge pædagogerne bidrage til, at de oplever en usikkerhed med hensyn til deres rolle. Som en pædagog udtrykker det, kan der være uklarhed med hensyn til det faglige fokus i hendes rolle:

Det er meget tydeligt hos os, at det er pædagogerne, der har trivselsdelen, og det fungerer rigtig godt. Men vi famler lidt med det. Lige nu er det meget kastet ud; "gør, hvad I selv vil-agtigt" – det mangler lidt at finde "sine fødder". (Pædagog)

En leder har også opmærksomhed på vigtigheden af at støtte pædagogerne i at arbejde med, hvilke roller de kan indtage:

Jeg kunne godt ønske mig mere sparring med de enkelte pædagoger om, hvordan de selv ser deres egne roller, fordi der kan være stor forskel personligt og på, hvilke klasser man er i. Altså ikke bare med hensyn til teamet, men også med hensyn til, hvilken børnegruppe man er sammen med. (Leder)

Selvom flere af de pædagoger, der har deltaget i undersøgelsen, oplever, at deres faglighed fungerer godt i arbejdet med trivsel og motion og bevægelse i indskoling, så er der også nogle, der oplever, at de fortsat er under pres for at skulle tilegne sig lærerkompetencer:

Der er også en af vores ledere, der hele tiden siger, at vi skal ud og have lærerkurser, når vi snakker om det, men hvor jeg tænker "nej, jeg er pædagog, jeg kan nogle andre ting, og det er faktisk også det, jeg skal byde ind med på skolen". Og der kan jeg godt tænke, at der ligger et stykke udviklingsarbejde. (Pædagog)

Resultaterne fra undersøgelsen i Favrskov Kommune er som nævnt i tråd med KORA's undersøgelse om inddragelse af pædagoger i skoledagen. Her peger KORA på, at inddragelse af pædagoger i skoledagen forudsætter en kulturændring. Ifølge KORA drejer denne kulturændring sig både om at arbejde med at kompetenceudvikle og understøtte pædagogernes faglige rolle som en del af det undervisende personale og om på et strukturelt plan at skabe rum for teammøder og samarbejde mellem lærere og pædagoger.

6 Arbejdet med den åbne skole

I dette kapitel præsenteres skolernes erfaringer med den åbne skole. Indledningsvis afdækkes omfanget af samarbejdet med forskellige aktører fra det omgivende samfund. Dernæst præsenteres undersøgelsens resultater med hensyn til oplevelsen af kvalitet i skolernes samarbejde med det omgivende samfund.

Kapitlet beskriver, at størstedelen af det undervisende personale oplever, at samarbejde med eksterne parter om undervisningen også var noget, de praktiserede før folkeskolereformen, og at flertallet ikke oplever, at der er sket en forøgelse af eksternt samarbejde. Afdækningen af aktiviteter i den åbne skole viser desuden, at åben skole oftere foregår, ved at klassen eller årgangen har aktiviteter uden for skolen, end ved at der er besøg fra eksterne organisationer, foreninger eller lignende. Undersøgelsen viser, at størstedelen af lærerne vurderer, at eleverne ville have gavn af mere kontakt med det omgivende samfund, men at de oplever nogle barrierer i forbindelse med arbejdet med den åbne skole. Det drejer sig bl.a. om tid til at planlægge aktiviteter og etablere samarbejde med eksterne parter. Samtidig oplever det undervisende personale og ledere fra flere skoler, at de er udfordrede med hensyn til logistik og økonomi, fordi offentlig transport er utilgængelig, og fordi leje af busser er omkostningskrævende. Med hensyn til økonomi vurderer flere skoleledere, at de midler, der har været tilgængelige hos kommunen, har været afgørende for skolernes aktiviteter. Ligeledes har flere skoler anvendt konsulenten, som særligt har åbnet døre i forholdet til erhvervslivet. Fra det undervisende personale efterspørges desuden pædagogiske ambitioner og rammer for den åbne skole, så der skabes tydelighed om, hvordan den åbne skole kan bidrage til elevernes læring, trivsel og videre uddannelsesforløb.

6.1 Den åbne skole – organisering og indhold

I spørgeskemaet er lærerne blevet bedt om at vurdere, i hvilken grad de har et samarbejde med det omgivende samfund. Som det fremgår af tabel 9 nedenfor, vurderer knap tre fjerdele af lærerne, at det kun i mindre grad eller slet ikke forekommer.

Tabel 9
I hvilken grad oplever du, at I generelt har et samarbejde med det omgivende samfund? (Sæt én markering)

	Antal	Procent
I høj grad	13	4 %
I nogen grad	89	24 %
I mindre grad	221	60 %
Slet ikke	47	13 %
Total	370	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til lærerne.

Som det fremgår af tabellen, svarer 4 % af lærerne, at de i høj grad samarbejder med det omgivende samfund, mens knap en ud af fire lærere (24 %) svarer, at de i nogen grad samarbejder med det omgivende samfund. Størstedelen af lærerne svarer, at de i mindre grad (60 %) eller slet ikke (13 %) samarbejder med det omgivende samfund.

At samarbejde med aktører i det omgivende samfund har længe været en del af det, mange skoler og lærere i forskelligt omfang har gjort i forbindelse med tilrettelæggelsen af en varieret undervisning og i forbindelse med sikringen af, at skolen er en del af samfundet. I undersøgelsen har vi derfor afdækket, i hvilken grad folkeskolereformen og den åbne skole har ført til en udvikling af denne praksis i Favrskov Kommune. Af data fra spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at størstedelen af lærerne ikke vurderer, at deres skole samarbejder mere med det omgivende samfund end tidligere. Fire ud af fem lærere oplever nemlig, at skolen enten slet ikke (32 %) eller kun i mindre grad (48 %) samarbejder mere med det omgivende samfund end tidligere, mens en ud af fem lærere oplever, at arbejdet med den åbne skole i nogen grad (19 %) eller i høj grad (1 %) er øget efter indførelsen af folkeskolereformen.

Aktiviteter i arbejdet med den åbne skole

Samarbejdet i den åbne skole kan som bekendt foregå, både ved at undervisningen gennemføres i anderledes rammer uden for skolen, og ved at skolen åbner sig op for den lokale omverden. Af samme grund kan samarbejdet i den åbne skole konkret foregå, både ved at skoler besøger forskellige typer af organisationer og foreninger i den lokale omverden, og ved at der i undervisningen samarbejdes med eksterne aktører, der besøger skolen.

Afdækningen af skolernes arbejde med den åbne skole viser, at samarbejdet med den lokale omverden primært foregår, ved at det undervisende personale tager klassen med på besøg på steder uden for skolen, og i mindre omfang foregår, ved at skolen modtager besøg af repræsentanter for eksterne foreninger og voksne, der ikke arbejder på skolen.

Tabel 10

Hvor ofte finder din undervisning sted uden for skolen, og hvor ofte har du besøg af en voksen udefra i din undervisningen?

	Hvor ofte finder din undervisning sted uden for skolen? (N = 373)	Hvor ofte har du besøg af en voksen udefra i din undervisning? (N = 375)
Hver dag	0 %	0 %
2-4 gange om ugen	0 %	0 %
1 gang om ugen	4 %	0 %
2-3 gange om måneden	6 %	2 %
1 gang om måneden	12 %	4 %
Hver anden måned	12 %	5 %
1-5 gange på et år	57 %	56 %
Aldrig	10 %	33 %
Total	100 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til lærerne.

Note: Tabellen er en sammenlægning af to spørgsmål i spørgeskemaet, der er stillet til lærere i kommunen. Spørgsmålene lyder: "Hvor ofte finder din undervisning sted uden for skolen (fx i naturen, i byen, i sportsklubber eller lignende)?" og "Hvor ofte har du besøg af en voksen udefra i din undervisning (fx medarbejder fra en lokal virksomhed, gymnasium, forening eller lignende)?"

Af tabellen fremgår det bl.a., at over halvdelen af lærerne gennemfører undervisning uden for skolen og har besøg af en voksen udefra i sin undervisning en-fem gange om året. Derudover viser tabellen nogle variationer mellem de to typer af aktiviteter. I den lave ende af skalaen ses det fx, at 33 % af lærerne svarer, at de aldrig har besøg i deres undervisning af voksne udefra, mens det modsat er 10 % af lærerne, der svarer, at de aldrig gennemfører undervisning uden for skolen. I den modsatte ende af skalaen ses det, at skolerne hyppigere gennemfører undervisning uden for skolen, da 4 % svarer, at de gør det en gang om ugen, 6 % svarer, at de gør det to-tre gange om måneden, og 12 % svarer, at de gør det en gang om måneden. Til sammenligning er der kun henholdsvis 2 % og 4 % af lærerne, der har besøg af voksne udefra i deres undervisning to-tre gange om måneden eller en gang om måneden.

Skolernes samarbejde med forskellige typer af aktører dækker over en bred vifte af potentielle samarbejdspartnere. Ser man på de samarbejdspartnere, der samarbejdes med i høj og i nogen grad, fremgår det af tabel 11 nedenfor, at de aktører, der samarbejdes mest med, bl.a. er "museer og andre kulturinstitutioner" og "SFO, fritidshjem og klubber". I den anden ende af spektret er "virksomheder" og "videregående uddannelser" blandt dem, der samarbejdes mindst med.

Tabel 11
I hvilken grad samarbejder du med aktører fra det omgivende samfund i forbindelse med undervisningen? (Sæt en eller flere markeringer)

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Total
Virksomheder	0 %	6 %	27 %	67 %	100 % (N = 355)
Ungdomsuddannelser	3 %	12 %	18 %	66 %	100 % (N = 356)
Videregående uddannelser	0 %	4 %	13 %	83 %	100 % (N = 355)
Idrætsforeninger	2 %	12 %	28 %	58 %	100 % (N = 355)
Andre foreninger end idrætsforeninger	1 %	7 %	25 %	67 %	100 % (N = 353)
Musik og billedskoler	1 %	14 %	28 %	58 %	100 % (N = 355)
Museer og andre kulturinstitutioner (fx Naturvidenskabernes Hus)	3 %	22 %	40 %	35 %	100 % (N = 360)
SFO, fritidshjem og klubtilbud	3 %	22 %	40 %	35 %	100 % (N = 358)
Ungdomsskole	0 %	20 %	7 %	72 %	100 % (N = 351)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til lærerne.

6.2 Kvalitet i arbejdet med den åbne skole

I det følgende afsnit belyses kvaliteten i arbejdet med den åbne skole på baggrund af, hvordan samarbejdet vurderes i spørgeskemaundersøgelsen og i interviewene på skolerne.

Når vi ser på, hvilket udbytte lærere og pædagoger oplever i arbejdet med den åbne skole, er det på tværs af forskellige parametre mellem 33 % og 47 % af lærerne og pædagogerne, der i høj grad eller i nogen grad oplever, at den åbne skole bidrager positivt. En analyse af fordelingen af besvarelser på tværs af trin viser desuden, at der ikke er nogen signifikante forskelle mellem medarbejdere i indskolingen, på mellemtrinet og i udskolingen. Tallene kan ses nedenfor i tabel 12.

Tabel 12
I hvilken grad oplever du, at den åbne skole bidrager til at:

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Total
Øge elevernes faglige fordybelse	5 %	28 %	43 %	24 %	100 % (N = 424)
Øge elevernes motivation og engagement	8 %	33 %	39 %	20 %	100 % (N = 425)
Skabe en mere varieret skoledag	12 %	35 %	33 %	21 %	100 % (N = 424)
Styrke elevernes faglige læring	5 %	30 %	41 %	23 %	100 % (N = 424)
Styrke elevernes trivsel	5 %	28 %	41 %	26 %	100 % (N = 424)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Tabellen viser, at svarene i relation til forskellige former for udbytte er relativt jævnt fordelt. Dog viser det sig, at lærerne og pædagogerne svarer mere positivt på spørgsmålene om, hvorvidt den åbne skole bidrager til at skabe en mere varieret skoledag og til at øge elevernes motivation og engagement, end på spørgsmålene om, hvorvidt den bidrager til at øge den faglige fordybelse, styrke den faglige læring og styrke elevernes trivsel.

I interviewene med lærere og pædagoger bliver det også fremhævet, at undervisningsaktiviteter, der foregår uden for skolen, eller hvor der på anden måde samarbejdes med omverdenen, kan give en positiv variation i skoledagen, som kan være motiverende og engagerende for eleverne. I

det hele taget bliver værdien af at samarbejde med omverdenen generelt omtalt i positive vendinger. En pædagog, der arbejder i indskolingen, siger fx: "Det er altid sundt for eleverne at høre folk fortælle om noget, de brænder for."

I interviewene forholder eleverne sig også positivt til den åbne skole. Variationen i forbindelse med det eksterne samarbejde bliver af eleverne beskrevet positivt, ligesom en elev fx fremhæver, at det, når det indgår i undervisningen, kan understøtte og styrke læring: "Først på året var vi i min klasse ude på vandværket. Man får en bedre forståelse af, hvordan det virker – i stedet for bare at kigge i bøger. Det giver god mening."

På tværs af interviewene bliver der dog sat fokus på en række udfordringer i forbindelse med arbejdet med den åbne skole, som har betydning for, hvor meget samarbejdet med eksterne aktører fylder på skolerne. Disse udfordringer vil blive uddybet i næste afsnit.

Lærerne ønsker mere samarbejde med det omgivende samfund

Som beskrevet tidligere i kapitlet (jf. tabel 9) oplever størstedelen af lærerne ikke, at folkeskolereformen har ført til, at de har øget deres samarbejde med det omgivende samfund. Samtidig viser data fra spørgeskemaundersøgelsen, at størstedelen af lærerne ønsker mere samarbejde. Knap tre ud af fire lærere vurderer nemlig i høj grad (18 %) eller i nogen grad (54 %), at eleverne ville have gavn af mere samarbejde med det omgivende samfund.

Vi har derfor spurgt de lærere, der mener, at eleverne ville have gavn af mere samarbejde, hvilke barrierer der har betydning for deres valg om ikke at samarbejde mere med det omgivende samfund, end de gør. Svarene kan ses i tabel 13.

Tabel 13

Hvilke barrierer har betydning for, at du ikke samarbejder mere med det omgivende samfund, end tilfældet er? (Sæt én eller flere markeringer) (N = 269)

	Antal	Procent
Manglende tid til at koordinere og planlægge samarbejdet	231	51 %
Manglende kendskab til relevante samarbejdsparter i lokalsamfundet	129	28 %
Manglende henvendelser fra samarbejdsparter	106	23 %
Manglende initiativ fra min/vores egen side	104	23 %
Manglende relevans for indholdet i den faglige undervisning	54	12 %
Manglende interesse fra samarbejdsparter	47	10 %
Total	671	147 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til lærerne.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til de lærere, som har svaret, at eleverne i høj grad eller i nogen grad kunne have gavn af mere samarbejde med det omgivende samfund, end der er i dag.

Note: I forbindelse med dette spørgsmål har lærerne haft mulighed for at afgive mere end et svar, hvorfor den totale procent overstiger 100, og det samlede antal svar overstiger det samlede antal besvarelser (N = 455) for undersøgelsen. De anførte procenter er dermed ikke udtryk for andele af den anførte total af besvarelser, men af undersøgelsens samlede antal besvarelser.

Svarene i tabellen viser, at de faktorer, som flest lærere, der ønsker mere samarbejde med det omgivende samfund, peger på, handler om manglende tid til at koordinere og planlægge samarbejdet.

Overordnet afspejler interviewene på skolerne en oplevelse af, at samarbejdet med det omgivende samfund ikke er et nyt fænomen, og at det grundlæggende er noget, man altid har praktiseret, hvilket er i tråd med resultaterne fra følgeforskningen.¹³ Særligt nævner flere lærere og pædagoger, at man altid har haft en praksis for fx at have forældre på besøg for at holde oplæg

¹³ En længere og mere varieret skoledag. Implementerings- og effektundersøgelse. KORA 2017: 45.

for eleverne om deres arbejde. Dog peges der i interviewene på forskellige udfordringer, som betyder, at den åbne skole ikke fylder mere i undervisningen. Udfordringerne handler særligt om den del af den åbne skole, som handler om at flytte undervisningsaktiviteter ud i anderledes rammer uden for skolen.

Oplevelse af manglende tid til at koordinere samarbejdet

Som data fra spørgeskemaundersøgelsen også viser, er tiden til at tilrettelægge, koordinere og gennemføre besøg uden for skolen et af de forhold, som fylder meget for flere af de lærere og pædagoger, der har deltaget i undersøgelsen. Oplevelsen af manglende tid er for flere medarbejdere en udfordring, som folkeskolereformen og arbejdstidsaftalen har skærpet. Nogle lærere fortæller, at de oplever at have mindre tid og derfor ser færre muligheder for at indgå samarbejde med eksterne aktører nu end inden reformen. En indskolingslærer siger fx:

Jeg gør det meget mindre nu end før reformen. Tidligere havde jeg et forløb med eleverne, hvor de kunne vælge et projekt i relation til et erhverv. Jeg føler ikke, at jeg har tid til det nu, fordi min forberedelsestid ikke er til det. Jeg synes meget, at det, der hænger sammen med den åbne skole, kræver meget forberedelsestid. (Lærer)

Den åbne skole som storbyfænomen

En udfordring, som også kommer til udtryk i flere af interviewene med det undervisende personale, handler om, at skolerne i Favrskov Kommune ligger langt fra større omkringliggende byers kulturtilbud og virksomheder. En række lærere og pædagoger udtrykker en oplevelse af, at ambitionen med den åbne skole er særligt svær at realisere for skolerne i Favrskov Kommune, fordi mange typer af aktiviteter og tilbud ville indebære transport, hvilket kan være krævende med hensyn til både økonomi og tid. I et af interviewene kalder en udskolingslærer fx den åbne skole for et storbyfænomen:

Langt hen ad vejen er det jo også et storbyfænomen. Det er svært for os at have ret meget åben skole, når vi ikke har transport, for så kan vi jo ikke komme nogen vegne – særligt hvad angår det kulturelle. Vi kan jo ikke nå nogen steder, når vi ikke har et køretøj. (Lærer)

Enkelte lærere og pædagoger nævner fx, at aktiviteterne i den åbne skole kræver organisering af forældrekorser, hvis eleverne skal transporteres hen til de forskellige typer af organisationer og foreninger, der ville være relevante.

Det undervisende personale efterspørger retning og rammer for den åbne skole

En anden problematik, som bliver bragt frem i interviewene med det undervisende personale, handler om, hvorvidt der skal sættes en mere klar retning for, hvad samarbejdet med det omgivende samfund skal handle om og have fokus på.

En lærer i udskolingen efterspørger fx mere tydelige rammer og savner, at der fra ledelsens side sættes en mere klar retning for, hvilke mål og hvilke ambitioner der skal være i samarbejdet med det omgivende samfund:

Jeg synes stadig, at det er rammerne, der mangler – at man fra ledelsen siger, hvad der ønskes, og hvordan det skal udføres. At man tager stilling til, hvad vi vil med den åbne skole, og ikke bare, at vi har en åben skole, men hvad det er, vi vil som skole, og hvad vi vil bruge den åbne skole til. (Lærer)

Hvor dele af det undervisende personale understreger behovet for, at der fra ledelsens side sættes en retning, der rammesætter samarbejdet med det omgivende samfund, er det for andre dele af personalet særligt vigtigt, at rammerne ikke indsnævrer eller begrænser undervisernes muligheder for selv at til- og fravælge forskellige samarbejder. En lærer på mellemtrinnet siger fx:

Det handler meget om, hvad man bliver motiveret af, og hvad man arbejder med. Hvis nu man arbejder med et bestemt forløb, hvor man kan se, at det ville give mening at tage et bestemt sted hen. Men her giver det ikke mening at få en oppefra til at bestemme, hvor

man skal tage hen, hvis det ikke hænger sammen med ens undervisning. Det er mere motiverende selv at finde frem til, hvad vi skal ud og besøge. (Lærer)

Et gennemgående perspektiv handler med andre ord om, at der skal være en balance mellem på den ene side at have nogle rammer, der understøtter muligheder og sætter retning, og at der på den anden side sikres frihed til selv at afgøre, hvordan og hvornår der konkret skal samarbejdes med eksterne aktører. En pædagog udtrykker det således:

Der skal være mulighed for at vælge og fravælge, og så skal der være nogle ting årligt, der er tilrettelagte, og som man ved, at man skal deltage i, men det der med, at det pludselig bliver stukket ud, at "nu skal I ud og se det her", det virker ikke altid så godt. (Pædagog)

Flede medarbejdere fremhæver, at det at have ejerskab er en afgørende værdi, når samarbejdsinitiativer sættes i værk.

Gode erfaringer med kommunal koordinator

I interviewene fremhæver både ledere og dele af det undervisende personale, at de oplever det som en styrke, at kommunen har ansat en kommunal konsulent til at koordinere tilbud til kommunens skoler om kontakt og samarbejde med bl.a. foreninger, organisationer og virksomheder. Bl.a. fremhæves det, at konsulentens rolle har været en styrke med hensyn til at åbne op for en række samarbejder, og at skolerne har kunnet søge om økonomiske midler i forbindelse med specifikke tilbud, hvilket opleves som en hjælp. Særligt fremhæves koordinatoren som en styrke i forbindelse med kontakten med erhvervslivet, som på skolerne kan opleves som særligt udfordrende at etablere kontakt til. Af interviewene fremgår det dog også, at det ikke er alle i det undervisende personale, der har kendskab til koordinatoren. En lærer peger desuden på, at der kunne være potentiale i at være mere proaktiv fra skolernes side i kontakten med konsulenten:

Det kunne jo godt være, at vi kunne blive bedre til at fodre vores koordinator i kommunen med nogle af de ting, vi gerne ville stå for, så vi selv kunne få noget mere ejerskab til det. (Lærer)

Den åbne skole og ungdomsuddannelserne

I evalueringen af arbejdet med den åbne skole er erfaringerne med at styrke elevernes afklaring af kompetencer og valg af ungdomsuddannelser også belyst.

I spørgeskemaundersøgelsen er lærerne, der primært er tilknyttet klasser med elever, der går i 6. klasse og opefter, blevet spurgt, hvorvidt de oplever, at den åbne skole bidrager til at styrke elevernes forudsætninger for at blive mere afklarede om valg af ungdomsuddannelse, få mere kendskab til erhvervsuddannelserne og blive mere afklarede om fremtidige jobønsker.

Tabel 14

I hvilken grad oplever du, at arbejdet med den åbne skole bidrager til at styrke elevernes forudsætninger for at:

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Total
Blive mere afklarede om valg af ungdomsuddannelse	10 %	44 %	30 %	17 %	100 % (N = 158)
Få mere kendskab til erhvervsuddannelserne	13 %	44 %	32 %	11 %	100 % (N = 158)
Blive mere afklarede om fremtidige jobønsker	8 %	37 %	37 %	18 %	100 % (N = 159)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til lærere, som underviser på 6. klassetrin og opefter.

Svarene viser, at lidt over halvdelen af de adspurgte lærere oplever, at eleverne med den åbne skole i høj grad (10 %) eller i nogen grad (44 %) bliver mere afklarede om valg af ungdomsuddannelser. Lidt mindre end halvdelen oplever, at eleverne i høj grad (8 %) eller i nogen grad (37 %) bliver mere afklarede om deres fremtidige jobønsker. Endelig oplever 57 % af lærerne, at eleverne i høj grad (13 %) eller i nogen grad (44 %) får mere kendskab til erhvervsuddannelserne.

Interviewene viser, at erfaringerne med at igangsætte initiativer i udkolingen, der skal styrke elevernes kendskab til ungdoms- og særligt erhvervsuddannelserne, er begrænsede. Dette lader bl.a. til at hænge sammen med, at skolerne i kommunen har relativt forskellige andele af elever, der forventes at tage en erhvervsuddannelse.

På en af de skoler, hvor et relativt stort antal elever forventes at tage en erhvervsuddannelse, oplever lederen, at skolen nu er ved at opbygge nogle gode erfaringer, og at der er planer om at styrke samarbejdet med erhvervsuddannelserne. Lederen fortæller: "Vi har rigtig mange elever, som skal den vej, så vi planlægger, at vi skal have etableret et tættere samarbejde med Den jydsk Haandværkerskole og Tradium i Randers."

På andre skoler handler udfordringerne bl.a. om, at undervisningen i udkolingen har et stort fokus på faglige resultater og karakterer, og at de aktiviteter, der ikke har et strengt læringsfagligt perspektiv, derfor kan komme til at blive nedprioriteret. En leder fortæller:

Det har været lidt sløvt i udkolingen med hensyn til den åbne skole, fordi der har været meget fokus på karakterer. Derfor kan den åbne skole godt blive glemt lidt. Råderummet er ikke lige så stort mere med hensyn til tid; skal ressourcerne bruges på den åbne skole eller på noget andet? Det er jo tid, der kunne være brugt til faglig undervisning. Den åbne skole er svær i udkolingen. (Leder)

Udfordringen lader til at berøre den åbne skole som helhed, men i særlig grad forholdet til erhvervsuddannelserne, hvor de gymnasiale uddannelser let kan komme til at overskygge de håndværksmæssige uddannelsesmuligheder – særligt på de skoler, hvor den socioøkonomiske sammensætning sandsynliggør, at størstedelen af eleverne vil tage en gymnasial ungdomsuddannelse. En forælder til en elev i udkolingen oplever fx, at erhvervsuddannelserne bliver overset:

Folkeskolen er stadig meget fokuseret på de gymnasiale uddannelser, så det der med at åbne op til den håndværksmæssige del, det evner man ikke på skolen. (Forælder)

I interviewene udtrykker flere af forældrene overordnet et ønske om, at den åbne skole burde fylde mere i udkolingen. En far udtrykker sig således: "Jeg synes personligt, at den åbne skole skal prioriteres. Jeg synes, at det er vigtigt – også fordi de skal til at vælge tidligere og tidligere."

7 Arbejdet med motion og bevægelse

I dette kapitel præsenteres skolernes erfaringer med arbejdet med motion og bevægelse. Indledningsvis afdækkes organiseringen af og indholdet i aktiviteter med motion og bevægelse. Dernæst præsenteres undersøgelsens resultater vedrørende det undervisende personales og skoleledernes oplevelse af kvalitet i arbejdet med motion og bevægelse.

Kortlægningen viser, at skolerne organiserer motion og bevægelse ud fra, hvad de oplever, giver bedst mening på de forskellige trin. Det betyder, at der ikke er én samlet organisering for den enkelte skole, men at skolerne flere steder har prøvet sig frem de sidste par år og fortsat er i gang med at afklare, hvad den mest hensigtsmæssige organisering af motion og bevægelse på den enkelte skole kan være.

Undersøgelsen af kvaliteten i skolernes arbejde med motion og bevægelse viser, at motion og bevægelse vurderes som et positivt bidrag til elevernes skoledag af 51-76 % af det undervisende personale. Samtidig viser undersøgelsen, at der er en signifikant forskel på indskoling- og udskolingslærernes vurderinger af arbejdet med motion og bevægelse. Det drejer sig både om, hvor ofte det undervisende personale inddrager bevægelse, og om, i hvor høj grad motion og bevægelse betragtes som et effektivt bidrag til at forbedre skoledagen for eleverne med hensyn til variation, motivation og engagement. Underviserne i indskoling angiver at inddrage motion og bevægelse oftere end underviserne i udskoling og på mellemtrinnet. Værdien af motion og bevægelse for elevernes motivation og engagement vurderes ligeledes mere positivt i indskoling af det undervisende personale.

Fleere undersøgelser fra følgeforskningen¹⁴ viser et tilsvarende resultat; nemlig at det er de yngre elever, der er mest fysisk aktive i skoletiden, og at niveauet for fysisk aktivitet flere steder endnu ikke har nået det fastsatte mål om 45 minutter om dagen i gennemsnit. I tråd med vurderingerne af skoledagens længde og variation kan en del af årsagen være, at folkeskolereformens aspekter af variation endnu ikke er fuldt ud implementerede, fordi skolelederne på forskellig vis har prioriteret nogle delelementer af folkeskolereformen højere end andre.¹⁵

Samlet set viser undersøgelsen, at motion og bevægelse synes at være det fokusområde, skolerne i Favrskov Kommune er kommet længst i arbejdet med, når der sammenlignes på tværs af de tre temaer; motion og bevægelse, den åbne skole og understøttende undervisning.

7.1 Motion og bevægelse – organisering og indhold

I skolernes arbejde med motion og bevægelse har flere skoler afprøvet forskellige løsninger med hensyn til organiseringen af praksis, og de fleste skoler har ikke én samlet organisering for hele skolen. I stedet er motion og bevægelse oftest organiseret forskelligt afhængigt af trin og årgang og ud fra, hvad der har været oplevet som meningsfuldt. Materialet viser, at cirka en tredjedel af skolerne (30 %) primært arbejder med motion og bevægelse som en særskilt, skemalagt aktivitet. Cirka en tredjedel (33 %) svarer, at motion og bevægelse indgår ligeligt fordelt mellem fagligt integrerede og særskilte, skemalagte aktiviteter, mens lidt mindre end en tredjedel (28 %) svarer, at motion og bevægelse primært indgår som en del af den faglige undervisning. Undersøgelsen viser desuden, at 10 % angiver, at motion og bevægelse stort set ikke indgår i elevernes skoledag.

¹⁴ En længere og mere varieret skoledag, kortlægningsrapport 2016. *KORA 2016: 26-27, 57.*

¹⁵ Folkeskolereformen: Beskrivelse af 3. dataindsamling blandt elever og forskelle over tid. *SFI 2016: 44.*

Som en del af spørgeskemaundersøgelsen er lærerne blevet spurgt om, hvor ofte de inddrager motion og bevægelse i den klasse, de har flest undervisningstimer i. 5 % angiver, at de inddrager motion og bevægelse i alle deres timer med klassen. I alt 54 % svarer, at de inddrager motion og bevægelse i de fleste (22 %) eller cirka halvdelen (32 %) af timerne, mens 39 % svarer, at de inddrager motion og bevægelse i få timer.

Fordelt på de forskellige trin har undersøgelsen vist, at der er en signifikant forskel på, hvor ofte underviserne inddrager motion og bevægelse, på de forskellige trin. Blandt lærerne i indskolingene peger 12 % på, at de inddrager motion og bevægelse i alle timer, mens ingen af lærerne gør det i udskolingene. Tilsvarende er det 34 % af lærerne i indskolingene, der angiver, at de inddrager motion og bevægelse i de fleste timer, mens det kun er 13 % på mellemtrinnet og 15 % i udskolingene. I den anden ende af skalaen peger hele 61 % af lærerne i udskolingene på, at de inddrager motion og bevægelse i få af timerne, mens tallet på mellemtrinnet er 42 % og i indskolingene er 25 %.

Samlet set peger denne del af undersøgelsen på, at der er en overvægt af lærere i udskolingene, der sjældent inddrager motion og bevægelse i deres undervisning, mens lærerne i indskolingene i væsentligt større omfang inddrager motion og bevægelse.

Selvom lærerne i indskolingene inddrager motion og bevægelse mere, end det er tilfældet på de andre trin, så er der en fjerdedel, der kun gør det i få af deres timer. På mellemtrinnet er det 42 %, der svarer, at de inddrager motion og bevægelse i få timer i den klasse, de har flest undervisningstimer i. Resultaterne peger på, at mange lærere fortsat ikke inddrager motion og bevægelse som en naturlig del af skoledagen.

Typer af motion og bevægelse integreret i anden undervisning

Følgforskningen viser, at der, når motion og bevægelse er integreret i undervisningen, typisk er to forskellige modeller for, hvordan bevægelsen er organiseret:

- 1 Det bruges i pauser og som opbrud i undervisningsforløbet.
- 2 Det indgår som en del af det faglige forløb.¹⁶

Denne fordeling er i overensstemmelse med beskrivelserne af bevægelsesaktiviteter på skolerne i Favrskov Kommune, hvor størstedelen af lærerne angiver, at bevægelse, når det er integreret i undervisningen, foregår både som bevægelsepauser og som faglige øvelser med fysisk aktivitet.

Eksempler på bevægelsepauser er fx de såkaldte brain breaks, walk-and-talks eller løberunder rundt om skolen. Ofte vil undervisningen, særligt i indskolingene, være præget af skift, der kan kombineres med bevægelse, og nogle skoler har opstillet retningslinjer om, at der skal inddrages bevægelse efter et bestemt antal minutters undervisning afhængigt af lektionens længde. Materialet viser også, at der ikke altid er en fast struktur med hensyn til bevægelse, når den anvendes som pausemulighed. Eksempler på motion og bevægelse som en del af den faglige undervisning er fx stafet, der kan inkorporeres i flere typer undervisning. Det kan være en stavestafet i sprogundervisningen eller en regnestafet i matematikundervisningen. I forbindelse med disse fagligt integrerede typer bevægelse kan der være mulighed for, at eleverne får pulsen op, mens andre typer fagligt integreret bevægelse i mindre grad kan betragtes som motion. Det drejer sig eksempelvis om små skuespil i undervisningen, hvor elever arbejder med kroppen som redskab, men hvor der ikke er tale om reel motion.

Når bevægelsen er organiseret i særskilte bånd

Afdækningen af skolernes arbejde med motion og bevægelse viser, at skolerne typisk har to forskellige organiseringer af motion og bevægelse i bånd. For det første benytter flere skoler sig af bevægelsesbånd i forbindelse med spisepausen. Det betyder, at eleverne efter frokost er aktive, hvilket ifølge nogle skoleledere resulterer i, at børnene er mere friske om eftermiddagen. Den tidsmæssige organisering af bevægelsesbånd kan altså have en betydning for den effekt, der opleves af, at eleverne bevæger sig.

¹⁶ Den pædagogiske praksis i indskolingene. EVA 2017: 11.

For det andet anvendes bevægelsesbånd nogle steder til at indlægge ekstra idrætstimer i skolen, hvor timerne kan tages fra den understøttende undervisning. Placering i bånd kan medvirke til at sætte tingene lidt mere i system, hvilket ifølge både skoleledere og undervisere kan være nødvendigt fra midt på mellemtrinnet og i udskolingen. Desuden peger undersøgelsen på, at der på flere skoler anvendes faciliteter eller indretning, der opfordrer til løbende bevægelse som en naturlig del af dagligdagen. Det kan fx være gangarealer eller udeområder, der understøtter bevægelsesaktivitet i pauserne.

7.2 Kvalitet i arbejdet med motion og bevægelse

I dette afsnit belyses kvaliteten i arbejdet med motion og bevægelse. Med udgangspunkt i data fra undersøgelsen tegnes der tre perspektiver af udbyttet af motion og bevægelse. For det første viser undersøgelsen, at det undervisende personale på tværs af trin oplever, at motion og bevægelse bidrager positivt, bl.a. til en mere varieret skoledag. For det andet har undersøgelsen vist, at der er signifikant forskel på tværs af trin i vurderingen af motion og bevægelses betydning for elevernes motivation og engagement. Det undervisende personale i indskolingen er således signifikant mere positive i deres vurdering af motion og bevægelses bidrag til elevernes motivation og engagement, end det er tilfældet blandt det undervisende personale på mellemtrinnet og i udskolingen. For det tredje peger undersøgelsen på, at det undervisende personale oplever, at der fortsat er brug for at styrke arbejdet med motion og bevægelse på skolerne i Favrskov Kommune med henblik på at sikre, at alle elever får de foreskrevne 45 minutters motion og bevægelse om dagen.

Det undervisende personale oplever, at motion og bevægelse bidrager til en mere varieret skoledag

Resultaterne fra undersøgelsen peger på, at motion og bevægelse ifølge dele af det undervisende personale spiller en afgørende rolle med hensyn til at realisere folkeskolereformens formål om at skabe variation i den længere skoledag. Som tabel 15 viser, vurderer cirka tre ud af fire blandt det undervisende personale, at motion og bevægelse enten i høj grad (22 %) eller i nogen grad (54 %) bidrager til at skabe en mere varieret skoledag.

Tabel 15
I hvilken grad oplever du, at motion og bevægelse bidrager til at:

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Total
Øge elevernes faglige fordybelse	11 %	40 %	37 %	12 %	100 % (N = 441)
Øge elevernes motivation og engagement	15 %	50 %	28 %	7 %	100 % (N = 439)
Skabe en mere varieret skoledag	22 %	54 %	21 %	3 %	100 % (N = 441)
Styrke elevernes faglige læring	10 %	41 %	40 %	10 %	100 % (N = 439)
Styrke elevernes trivsel	19 %	52 %	25 %	5 %	100 % (N = 442)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune gennemført af EVA.

I interviewene peger særligt undervisere fra indskolingen på, at "bevægelse er nødvendigt for læringen". De oplever, at motion og bevægelse er særligt vigtigt i forbindelse med den længere skoledag, fordi bevægelsen kan hjælpe til at skabe variation og give energi sidst på dagen, hvor eleverne er trætte.

Det undervisende personale i indskolingen oplever mest udbytte af bevægelse

Lærere og pædagoger i indskolingen vurderer motion og bevægelses betydning for motivation og engagement til at være signifikant større, end lærere og pædagoger i udskolingen og på mellemtrinnet gør.

Blandt lærere og pædagoger i indskolingen er det således 23 %, der oplever, at motion og bevægelse i høj grad er med til at øge elevernes engagement, mens tallet for lærere på mellemtrinnet er 14 %. I udskolingen er det kun 7 %, der i høj grad oplever, at motion og bevægelse bidrager til at øge elevernes motivation og engagement. Det er desuden det undervisende personale i indskolingen, der hyppigst inddrager motion og bevægelse. Forskellen i vurderingen af motion og bevægelses betydning er derfor ikke overraskende.

Data fra undersøgelsen peger desuden på, at der trods de positive vurderinger er nogle udfordringer i forbindelse med arbejdet med motion og bevægelse. En af disse handler om udfordringer med de større elever og vil blive belyst i det kommende afsnit.

Bevægelse opleves sværere, i takt med at eleverne bliver ældre

Med hensyn til de tre trin viser det sig, at der er en tendens til, at lærere og pædagoger tilknyttet udskolingen og mellemtrinnet vurderer motion og bevægelses bidrag til at øge elevernes motivation og engagement til at være mindre, end lærere og pædagoger tilknyttet indskolingen gør. Som beskrevet anvender de i praksis også sjældnere motion og bevægelse i deres timer.

Undersøgelsen viser, at både lærere og skoleledere oplever, at eleverne særligt i udskolingen kan være svære at motivere til bevægelse, og at det kan opleves som "kunstigt" eller "fjolle". For at undersøge dette perspektiv er de udskolings elever, der indgår i undersøgelsen, blevet spurgt om deres oplevelser med motion og bevægelse i undervisningen. Alle disse elever går på en idrætslinje, men trods deres interesse for idræt udtrykker de, at motion og bevægelse i fagene nogle gange fungerer godt, men at "meget af det godt kan virke ret tamt og lidt kedeligt".

Et perspektiv fra det undervisende personale er desuden, at motion kan have den modsatte effekt end den tiltænkte og altså udmatte eleverne. Flere fra det undervisende personale peger på, at de dels ikke er gode nok til at få inddraget motion og bevægelse i undervisningen, og at de dels ikke oplever, at eleverne bliver mere motiverede. De peger på, at skoledagens længde er en så afgørende forandring, at motion og bevægelse ikke er tilstrækkeligt til at opveje de ulemper, flere fra det undervisende personale oplever som følge af den længere skoledag.

Jeg oplever ikke, at eleverne bliver mere motiverede – nærmere tværtimod – og heller ikke dygtigere. Vi har børn, der er rigtig trætte sidst på dagen. Vi laver også walk-and-talk, men det lavede vi også før skolereformen. Jeg synes tit, at de hænger sidst på dagen. Bevægelsen dræner dem måske mere – jeg oplever ikke, at de får mere energi af at bevæge sig. Jeg oplever ikke større motivation, eller at de bliver fagligt bedre. (Lærer)

At lærerne i udskolingen angiver at inddrage mindre motion og bevægelse end lærerne i indskolingen, er parallelt med resultater fra den nationale følgeforskning. Samtidig viser den kvalitative del af undersøgelsen, at der hos flere fra det undervisende personale er en skepsis over for inddragelse af motion og bevægelse på sidste del af mellemtrinnet og i udskolingen. Flere skoleledere peger på, at der fortsat er lærere, der finder det svært at inddrage motion og bevægelse i deres undervisning.

Jeg er overbevist om, at der er klasser, der ikke får det, fordi bevægelse for nogle lærere er en by i Rusland. De indrømmer det også, men regner med, at nogle andre gør det, og så er der andre, der laver mere end de 45 minutter. Så jeg håber på, at det går op. (Leder)

Både skoleledere og lærere peger på, at lærerne særligt i udskolingen oplever, at der er meget, der skal nås på kort tid, samtidig med at lærerne oplever sig pressede, hvad angår forberedelsestiden. Derfor prioriteres det fagfaglige ifølge lederne nogle steder over motion og bevægelse i undervisningen. Det handler altså ikke kun om, at der er mange faglige mål, som eleverne skal nå, men også om, at der fra flere sider peges på, at de større elever kan være svære at motivere

til bevægelse. Samlet set peger undersøgelsen på, at det opleves vanskeligere at inddrage motion og bevægelse på en fagligt understøttende måde i de større klasser end i indskolingen, hvor det faglige i højere grad kan leges ind. Disse resultater er i tråd med følgeforskningen, hvor flere undersøgelser af folkeskolereformen har vist, at udskolings elever bevæger sig mindre.¹⁷

Der opleves behov for strategisk fokus og kompetenceudvikling

Selvom undersøgelsen viser, at motion og bevægelse opleves at bidrage til afgørende fokusområder inden for folkeskolereformen såsom variation, trivsel og faglig fordybelse, så peger resultaterne også på, at skolerne endnu ikke er i mål med at implementere motion og bevægelse som en væsentlig del af skoledagen.

Fra både skoleledere og medarbejdere lyder et udtalt ønske om, at arbejdet med motion og bevægelse styrkes. Data fra spørgeskemaet viser, at i alt 71 % af det undervisende personale oplever, at der i høj grad (28 %) eller i nogen grad (43 %) er behov for at styrke arbejdet med motion og bevægelse.

Samme melding kommer fra flere skoleledere, der efterspørger kompetenceudvikling til både ledelsen og medarbejderne. Skolelederne peger på, at der er behov for at styrke arbejdet med motion og bevægelse på et tværkommunalt niveau, fx som et fælles forløb, hvor det undervisende personale i praksis kan arbejde med at inddrage motion og bevægelse i undervisningen.

På nogle skoler vurderer lederne, at det handler om, at der skal finde en reel kulturændring sted, hvor en potentiel skeptisk lærerholdning til motion og bevægelse skal ændres. Desuden er det ikke alle skoler, der har prioriteret motion og bevægelse som det første i deres implementering af folkeskolereformen. Derfor peger flere skoleledere på, at der fortsat er behov for strategisk og udviklingsorienteret fokus på motion og bevægelse, og for nogle er motion og bevægelse et specifikt indsatsområde i det kommende skoleår.

Det, der er indsatsområdet i det kommende skoleår, det er netop bevægelse i undervisningen. Udviklingen af folkeskolereformen har ligesom haft nogle steps, hvor vi som det allerførste havde fokus på teamsamarbejdet. Så har der været nogle forskellige ting, vi har taget os af, og til næste år kommer vi til motion og bevægelse. (Leder)

Udfordringen er jo at blive dygtige til at få lavet nogle aktiviteter, som tilgodeser, at man arbejder med bevægelse i fagene på en meningsfuld måde, så det rent faktisk giver noget læring i forhold til målene. Det bliver øvelsen fremover. (Leder)

Udfordringen er bl.a. at sikre sig, at motion og bevægelse anvendes til at understøtte den faglige læring og ikke blot får karakter af minifrikvarter. Data fra interviewene viser, at der nogle steder kan være tendens til, at motion og bevægelse ofte anvendes som en luftepause eller anvendes til at lege en leg, selvom ambitionen hos flere skoleledere er, at motion og bevægelse er en del af den faglige undervisning. En lærer peger på, at motion og bevægelse bliver en måde at "komme nemmere igennem dagen" på:

Hos os er bevægelse mere en slags pause med bevægelser. Det gør, at eleverne kan holde sig oprejste og kan komme nemmere igennem dagen, fordi dagene er blevet længere – men det er ikke nødvendigvis blevet bedre, men pauserne er en nødvendighed. (Lærer)

Når vi ser på, hvilket udbytte lærere og pædagoger oplever af arbejdet med motion og bevægelse, er det på tværs af forskellige parametre mellem 51 % og 76 % af lærerne og pædagogerne, der i høj grad eller i nogen grad oplever, at motion og bevægelse bidrager positivt. Målt på tværs af de tre temaer den åbne skole, understøttende undervisning og motion og bevægelse er det motion og bevægelse, der ifølge det undervisende personale giver det største bidrag. De umiddelbart positive oplevelser af motion og bevægelses bidrag til en mere varieret skoledag bør

¹⁷ Understøttende undervisning. 5 spørgsmål til det fortsatte arbejde med understøttende undervisning. EVA 2016: 22. Folkeskolereformen: Beskrivelse af 3. dataindsamling blandt elever og forskelle over tid. SFI 2016: 30-32. En længere og mere varieret skoledag, kortlægningsrapport 2016. KORA 2016: 26-27, 57.

dog ses i lyset af, at det undervisende personale oplever, at der er væsentlige udfordringer forbundet med skoledagens længde. Den positive vurdering af motion og bevægelses betydning for skoledagens variation synes altså ikke at opveje de mere negative oplevelser af både skoledagens længde og skoledagens variation.

8 Ledelse, administration og økonomistyring

I dette kapitel præsenteres skoleledelsernes opgaver og ansvar, erfaringer med arbejdstidsaftalen og prioritering af ressourcer samt perspektiver på ændringer i skoleledelsernes rolle efter implementeringen af folkeskolereformen.

Undersøgelsen viser, at skolernes ledelser er organiserede efter tre forskellige modeller, der delvis beror på skolernes størrelse. Trods forskellige modeller har samtlige af kommunens skoler en struktur med afdelingsledere, der som udgangspunkt har ansvar for både personale- og elevsager. Flere skoleledere vurderer, at netop elevsager er et af de områder, hvor folkeskolereformen i kombination med inklusionsmålsætninger har medført øget arbejde for særligt afdelingslederne. Desuden oplever flere skoleledere, at de bruger mere tid på administration og økonomistyring. Begrundelserne handler bl.a. om, at de økonomisystemer, der arbejdes med, ikke understøtter samkøring med andre administrative systemer, og at flere skoler oplever en presset økonomi, der indebærer vanskelige prioriteringer. Skolelederne efterspørger forbedrede procedurer og it-værktøjer, der kan sikre gennemskuelighed og overblik i økonomiske tildelingsmodeller og den løbende økonomistyring. Flertallet af skolelederne oplever desuden, at de med reformen har måttet foretage vanskelige økonomiske prioriteringer, der bl.a. indebærer beskæringer i anvendelsen af to-voksen-ordninger.

Undersøgelsen viser også, at skolelederne har blandede erfaringer med arbejdstidsaftalens betydning for deres ledelsesrum. Flere ledere fremhæver dog, at de i dag har fået en mere fleksibel ledelse af medarbejderne, som bl.a. lægger op til øget sparring om opgaver. Samtidig er der bred enighed om, at Favrskov Kommunes valg af en 35/5-fordeling med hensyn til lærernes tilstedeværelse muliggør en positiv fleksibilitet og er afgørende for at kunne sikre ledelsesrum og produktiv medarbejdertillid.

Endelig viser undersøgelsen, at det er en udbredt oplevelse blandt skoleledelserne, at systematikken i og rammesætningen af arbejdet med elevernes læring er blevet styrket, og at ledelsen i dag er tættere på den pædagogiske praksis og i stigende grad observerer og sparrer med skolens medarbejdere. I data fra spørgeskemaet og i interviewene peger flere medarbejdere dog på, at de oplever ledelsen som mindre tilgængelig og mere distanceret i det daglige arbejde.

8.1 Skoleledelsernes opgaver og ansvar

En gennemgang af skoleledernes beskrivelser af skolens organisering af ledelsesteamet viser, at kommunens 13 skoler anvender tre overordnede modeller for ledelsesorganisering. I undersøgelsen peger skolelederne desuden på, at Favrskov Kommunes model for tildeling af ledelsesmidler betyder, at skolerne vælger at allokere driftsmidler til ledelse, fordi den eksisterende økonomi til ledelse ikke opleves som tilstrækkelig. Samtidig varetager størstedelen af kommunens skoleledere også en form for afdelingsledelse, og nogle indgår tillige i vikardækningen.

Den første organiseringsmodel anvendes på tre af de store skoler (over 600 elever). Her består ledelsen af en skoleleder og tre afdelingsledere. Skolelederen vil ofte have det overordnede strategiske og økonomiske ansvar og ansvar for koordinering på tværs af afdelingerne, mens afdelingslederne har ansvar for den daglige ledelse af afdelingerne. Det indebærer, at afdelingslederen som udgangspunkt har både personaleansvar og ansvar for elevsager.

Den anden model er anvendt af størstedelen af skolerne (8). Skolelederen er i denne model også afdelingsleder i en af afdelingerne og har samtidig det overordnede strategiske ansvar. Ligesom i den første model har afdelingslederne ansvar for den daglige ledelse af afdelingerne og som udgangspunkt både personaleansvar og ansvar for elevsager. På flere skoler er der dog et udbredt samarbejde, og skolelederen bidrager eventuelt også i forbindelse med elev- og personalesager. På en enkelt skole er en sekretær inddraget i ledelsesteamet med henblik på at sikre sammenhæng mellem administration og ledelse. Skolernes variationer indebærer, at ansvaret for skemalægning nogle steder er uddelegeret til en lærer, andre steder placeret hos afdelingslederne og endelig er det nogle steder skolelederens ansvar, eksempelvis i forbindelse med funktionen som afdelingsleder.

Den tredje model anvendes på to mindre skoler, som kun har fra 0.-6. klasse og et elevtal på under 200. I denne model er der en skoleleder, der også er leder for mellemtrinnet, samt en SFO- og indskolingsleder. Skolelederne på disse skoler giver udtryk for, at deres fordeling af arbejdsopgaver hænger sammen med det trin, de er leder for, men at der er en høj grad af samarbejde. På grund af økonomi er der på en af skolerne ikke nogen sekretær, hvorfor lederen har meget forskelligartede opgaver af administrativ karakter.

Skolelederne har mere fokus på elevsager

På størstedelen af skolerne oplever lederne, at elevsager fylder mere, end det var tilfældet inden folkeskolereformen. En oplevelse er, at det bl.a. skyldes inklusionsmålsætningerne, der gør, at flere elever har behov for ekstra støtte. Nogle skoleledere oplever, at der er flere børn på skolerne end tidligere, der har sociale, trivselsmæssige eller faglige problemer, hvilket medfører en stigning i antallet af elevsager. Flere skoleledere oplever samtidig, at forældre i stigende grad henvender sig med bekymringer og specifikke forventninger til skolen og efterspørger støtte eller særlige hensyn til deres barn. Det kan skabe behov for ledelsens involvering i skolens kommunikation og samarbejde med forældrene.

Så snart det begynder at nærme sig noget kritisk, så kan jeg lige så godt tage med alligevel – det tror jeg, bedre betaler sig på den lange bane. (Leder)

Ud over kommunikationen med forældre indebærer elevsagerne også kontakt med PPR og socialfaglige medarbejdere. Nogle skoleledere peger på, at de ofte er med, når der er kontakt med eksterne samarbejdspartnere, bl.a. for at sikre sig, at de tiltag, der iværksættes, er økonomisk holdbare for skolen.

Skoleledere oplever at bruge mere tid på administration

Flere skoleledere fortæller i interviewene, at de oplever at bruge mere tid på administration og økonomistyring, end de har gjort inden indførelsen af folkeskolereformen, bl.a. fordi økonomien på nogle skoler opleves som "presset". Derfor vurderer skoleledere, at de i højere grad skal arbejde med økonomiske prioriteringer.

Der er ingen tvivl om, at vi har flere administrative opgaver, fordi vi skal følge meget mere op på mange ting, og fordi vores økonomi er presset, så vi regner og dividerer jo hele tiden. På den måde laver jeg mere administration. (Leder)

Ligeledes oplever flere, at kravene til økonomiopfølgning er skærpede, og at forvaltningen i højere grad end tidligere fører kontrol med skolens økonomi. Flere skoleledere efterspørger desuden mere overskuelige økonomiske procedurer og digitale systemer, der kan synkroniseres med andre administrationsværktøjer.

Kombinationen af folkeskolereformen og det generelle fokus på udviklingen af folkeskolen har ifølge flere skoleledere medført en øget brug af tests, målinger og evalueringer. I undersøgelsen udtaler flere skoleledere, at de bruger mere tid på afrapporteringer og forskellige typer evalueringer, end de tidligere har gjort. Det betyder, at nogle fx i højere grad fravælger at deltage i udvalg og projektgrupper i forvaltningen, fordi de ikke oplever at have tid til det.

8.2 Skoleledernes prioritering af økonomiske ressourcer

I undersøgelsen er der spurgt ind til skoleledernes prioriteringer med hensyn til økonomiske ressourcer. I interviewene giver nogle skoleledere udtryk for, at de oplever at bruge mere tid på administration og økonomistyring. Med hensyn til denne del af deres arbejdsopgaver peger flere skoleledere på, at de har behov for et styrket økonomisk overblik. Det drejer sig for det første om det overordnede overblik i form af årshjul og tildelingsprocedurer og for det andet om de konkrete systemer, der arbejdes med i det daglige.

Med den nuværende tildelingsmodel oplever flere skoleledere, at usikkerhedsmomenterne i forbindelse med dele af det efterfølgende års budget kan medføre ekstra administrativt arbejde. En skoleleder oplever fx kun at kende bevillingen for syv af årets 12 måneder, fordi tildelingen beror på elevtallet 5. september. Skolelederen oplever derfor at arbejde med store budgetmæssige usikkerheder og gentagne budgetprocedurer, hvilket kan opleves som en tidskrævende administrativ arbejdsopgave. Flere ledere efterspørger en enklere tildelingsmodel, så budgetproceduren ikke skal gentages flere gange i løbet af et år.

For det andet oplever nogle skoleledere sig udfordrede med hensyn til de kompetencer og den viden, det kræver at styre skolens økonomi. Det skyldes ifølge lederne, at de økonomiske styringsredskaber kan være svære at overskue, og at de oplever, at der mangler sammenhæng mellem systemerne. Specifikt oplever nogle skoleledere, at der mangler sammenhæng mellem vikardækningsprogrammet og økonomiprogrammet. Flere steder har det den konsekvens, at sekretærer, afdelingsledere og ledere bruger, hvad de oplever som uhensigtsmæssig meget tid på at få "systemerne til at snakke sammen".

Nogle skoler sparer på pædagogiske tiltag

På nogle skoler oplever lederne, at de med indførelsen af folkeskolereformen har måttet foretage nogle vanskelige økonomiske prioriteringer. På nogle skoler oplever ledelsen, at det reelle arbejde med at implementere folkeskolereformen overskrider den økonomiske ramme.

For det første fremhæver nogle ledere, at de oplever at have måttet skære i to-voksen-ordninger og forskellige typer af vejledning og sparring til lærere og pædagoger, hvilket nogle ledere oplever, kan have uhensigtsmæssige konsekvenser for eleverne. En leder er fx bekymret for, hvad de økonomiske prioriteringer på sigt kan få af konsekvenser for faglige resultater:

Vi har ikke haft så dårlige faglige resultater lige nu, men vi kan jo være bekymrede for, om vi kan følge med. Om lærerne får den sparring, de har brug for for at udvikle sig fagligt. Om vi kan give eleverne nok. Vi har også måttet skære i AKT, både i faglig og i social støtte til elever. Det bider jo sig selv lidt i halen, når vi har en reform, der siger, de skal gå længere tid i skole. Så vores støtteprocesser – tolærerordning, alt muligt, alle de der ekstra ting – har vi måttet skære i. (Leder)

For det andet peger nogle skoleledere på, at økonomien kan blive et incitament til at inkludere elever, der ellers kunne have brug for et specialtilbud. Flere af lederne oplever sig udfordrede med hensyn til at vælge de mest kvalificerede løsninger, særligt når det handler om inklusionsproblematikker og børn, der har faglige eller sociale udfordringer.

8.3 Skoleledernes erfaringer med arbejdstidsaftalen

I undersøgelsen er ledernes erfaringer med den nye arbejdstidsaftale blevet belyst. Her fremgår det, at skolelederne har forskellige og blandede oplevelser og erfaringer med arbejdstidsaftalens betydning for deres styringsmuligheder. Flere ledere er positive over for mulighederne, mens andre fremhæver, at de oplever en mindre fleksibel arbejdskultur. Et gennemgående perspektiv er dog, at 35/5-ordningen for lærernes tilstedeværelse er afgørende for at kunne sikre fornuftige løsninger på skolen.

Ledere oplever, at arbejdstidsaftalen giver større fleksibilitet

En række ledere oplever, at arbejdstidsaftalen har medført en positiv ændring af deres muligheder for at styre og lede skolens medarbejdere. De peger bl.a. på, at den nye aftale har lettet administrative processer, så de ikke på samme måde skal detailstyre lærernes tid i forbindelse med diverse småopgaver, men i højere grad gennem dialog med lærerne kan tilrettelægge og prioritere arbejdsopgaver og dermed få tingene til at hænge sammen. Derfor oplever nogle ledere, at de med arbejdstidsaftalen har styrket den faglige ledelse, fordi det i stigende grad er relevant løbende at tale med skolens medarbejdere om prioriteringen af diverse opgaver:

I stedet for at snakke om, om man skal have 2,75 timer eller 3,75 til en eller anden opgave, så snakker vi om, hvilke opgaver der er vigtige. Det er det, man typisk kalder faglig ledelse, hvor vi er mere inde omkring det faglige. (Leder)

Samtidig oplever flere ledere, at en øget tilstedeværelse gør det lettere for lærerne at mødes, fordi hele dagen er til rådighed. På den måde oplever lederne, at arbejdstidsaftalen har givet ledelsen et større ledelsesmæssigt råderum og bedre muligheder for at sætte initiativer i gang, der indebærer mødetid på tværs af det pædagogiske personale.

Flere skoleledere peger også på, at implementeringen af arbejdstidsaftalen har krævet et "oversættelsesarbejde", og at nogle elementer er blevet fleksibelt fortolket. Det har sikret en gensidig fleksibilitet, der af flere skoleledere opleves som nødvendig for at kunne sikre en smidig arbejds-gang. Den overordnede 35/5-aftale danner udgangspunkt for medarbejdernes arbejde, men lokalt har man flere steder valgt en fleksibel tilgang, der indebærer, at medarbejderne indleverer skemaer over forventet tilstedeværelse, men at der ikke udøves streng kontrol med deres konkrete tilstedeværelse. Lederne peger på, at ordningen bygger på tillid til, at lærerne selv styrer deres arbejdstid.

Alle ved, at de skal være her 35 timer om ugen, og de lægger et skema ind, der viser, hvornår de møder, og hvornår de går hjem. Som regel er der den fleksibilitet, at der både kan være dage, der er længere, og kan være dage, der er kortere, og at man selv styrer det. Jeg går ikke rundt og kontrollerer, om folk har været der 35 timer. Men mit generelle indtryk er, at det er man. (Leder)

Fordelingen med hensyn til tilstedeværelse og fleksibel arbejdstid – den såkaldte 35/5-ordning – peger lederne på som afgørende for at kunne sikre nogle fornuftige og praktisk mulige løsninger og kompromiser. Det gælder både de skoleledere, der har en positiv vurdering af arbejdstidsaftalens konsekvenser for deres styringsmuligheder, og de ledere, der har blandede erfaringer med ændringerne i deres styringsmuligheder.

Nogle skoleledere oplever mindre fleksibel arbejdskultur

På nogle af kommunens skoler oplever lederne, at arbejdstidsaftalen har haft negative konsekvenser for medarbejdernes fleksibilitet og arbejdskultur. De peger på, at forskudt undervisningstid og det store antal undervisningstimer fordelt i løbet af dagen vanskeliggør fælles møder, der nogle steder kun kan placeres i eftermiddagens sidste timer. Det betyder, at de oplever meget få muligheder for at samle hele skolens personale, hvis skolelederen har brug for det.

Udfordringen med at bede lærerne arbejde på skæve tidspunkter kobler nogle ledere til det, én kalder "en lønarbejderkultur", mens en anden taler om en "normalisering" af lærernes arbejdstid. De peger på, at der med arbejdstidsaftalen følger nogle andre krav og forventninger til lærerne, men at det også potentielt betyder mindre rum til fleksibel arbejdstid og "skæve tiltag".

Før var der altid nogen, der sagde "det gør vi bare" til skæve tiltag; det er der ikke mere. Man er blevet mere lønarbejder. Det synes jeg egentlig, er sørgeligt. Man har formået at lave lærerarbejdet til en lønarbejderkultur. (Leder)

8.4 Vurdering af skoleledelsens rolle efter reformen

I analysen af skoleledelsens rolle tegner der sig i data fra spørgeskemaet og i interviewene en række perspektiver på, hvordan skoleledelsens rolle har ændret sig siden indførelsen af folkeskolereformen. Overordnet oplever flere ledere, at skolerne har fået et mere systematisk arbejde med læring og trivsel, og at ledelsen på nogle områder er kommet tættere på den pædagogiske praksis. Denne erfaring afspejles dog ikke i samme grad i interviewene med det undervisende personale. Flere medarbejdere peger på, at ledelsen og særligt skolelederen i deres øjne er mindre tilgængelig i det daglige arbejde. En udfordring, der fremhæves af både ledere og medarbejdere, er, at tid til bl.a. administrativt arbejde kan være en forhindring.

Skoleledere oplever stærkere rammesætning af arbejdet med læring

Flere skoleledere oplever, at der i dag foregår et mere systematisk arbejde med fokus på elevernes faglighed og trivsel, end det var tilfældet før folkeskolereformen. Det indebærer bl.a., at lederen på nogle skoler prioriterer at besøge og observere lærernes undervisning med henblik på at give didaktisk sparring til den enkelte lærer. Desuden peger flere skoleledere på, at man i ledelsen i stigende grad prioriterer at være til stede i forbindelse med teammøder, hvor lederen fx indtager en rolle som sparringspartner for det undervisende personale i forbindelse med konkrete spørgsmål og opgaver.

Noget af det, der har ændret sig, er, at vi nu bruger ret meget tid på at være ude at snakke med klasseteams rundtomkring – i modsætning til før i tiden – sidde og være med i timen og være til stede. Det handler nok lidt om, at arbejdstiden er blevet bundet til stedet, den er flyttet ind og er på skolen. Det vil sige, at i og med at vi også har sagt, at vi gerne vil, så har folk også grebet den. Folk bruger os rigtig meget og vil gerne have os tæt på, så de kan sige "vi tænker sådan og sådan, hvad siger I til det? Og hvordan kan vi komme videre?" Det betyder faktisk, at vi deltager i teammøder på alle årgange en til to gange om måneden. (Leder)

Nogle skoleledere oplever også, at de i dag arbejder mere systematisk med at følge op på faglige resultater. Nogle skoleledere nævner specifikt, at de har positive erfaringer med læringsamtaler, hvor teamet på baggrund af bl.a. data fra nationale tests "drøfter og beskriver årgangene og finder ud af, om der er nogle steder, hvor vi skal sætte ind".

En oplevelse, der kommer til udtryk i flere af ledelsesinterviewene, er, at lederne tidligere har brugt mere tid på brandslukning i forbindelse med akutte klasseledelsesproblematikker, mens de i dag arbejder mere systematisk med feedback til det undervisende personale og dermed har udviklet et skærpet strategisk fokus på arbejdet med elevernes læring. Desuden peger nogle ledere på et skift i kulturen, hvor undervisningsopgaven opleves som mindre begrænset til den enkelte lærer og i stedet mere anses som et fælles anliggende på skolen. Nogle ledere fremhæver, at udviklingen bl.a. indebærer, at der sker en større inddragelse af ledelsen med henblik på at sikre implementering og forankring af udviklingstiltag. En leder forklarer:

I dag oplever jeg, at man i højere grad tænker udvikling som processer med hensyn til forankring, altså hvordan man får forskellige tiltag til at virke hele vejen igennem organisationen og hele vejen ud til eleverne, og det kræver jo, at man er tættere på. (Leder)

En leder beskriver desuden skolens fokuserede arbejde med synlig læring som et tiltag, der har bragt ledelsen tættere på den pædagogiske praksis, hvilket har været med til at skabe en fælles retning på skolen for arbejdet med læring og har styrket skolens fokus på mål, evaluering, feedback og tegn på læring.

På baggrund af data fra spørgeskemaundersøgelsen fremgår det også, at der blandt medarbejderne i nogen grad er en oplevelse af, at skoleledelsen er blevet mere rammesættende med hensyn til at understøtte arbejdet med elevernes læring og trivsel, hvilket cirka hver fjerde (27 %) svarer, at ledelsen i høj grad (5 %) eller i nogen grad (22 %) er, mens 41 % svarer, at det er uændret. Tallene fremgår af tabellen nedenfor.

Tabel 15**Hvordan oplever du ledelsens rolle efter folkeskolereformen med hensyn til at rammesætte og understøtte arbejdet med at skabe læring og trivsel for alle elever? (Sæt én markering)**

	Antal	Procent
Ledelsen er i høj grad blevet mere rammesættende og understøttende i forhold til at skabe læring og trivsel for alle elever	20	5 %
Ledelsen er i nogen grad blevet mere rammesættende og understøttende i forhold til at skabe læring og trivsel for alle elever	95	22 %
Ledelsens rammesætning og understøttelse er uændret	183	41 %
Ledelsen er i nogen grad blevet mindre rammesættende og understøttende i forhold til at skabe læring og trivsel for alle elever	32	7 %
Ledelsen er i høj grad blevet mindre rammesættende og understøttende i forhold til at skabe læring og trivsel for alle elever	5	1 %
Ved ikke	107	24 %
Total	442	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune foretaget af EVA.

Arbejdet med administration kan gøre ledelsen mindre synlig

Selvom alle skoleledere peger på vigtigheden af pædagogisk ledelse og tæt kontakt til det undervisende personale og fortæller, at det efterspørges blandt medarbejderne, er der nogle skoleledere, der oplever, at de er tidsmæssigt udfordrede med hensyn til bl.a. at give feedback på baggrund af klassebesøg. De oplever bl.a., at forskelligartede administrative og økonomiske opgaver tager tid fra pædagogisk ledelse. Både skoleledelser og det undervisende personale peger på, at lederne kan opleves som meget fraværende fra den pædagogiske praksis, bl.a. på grund af administration og "computertid". En afdelingsleder forklarer:

Forskellige typer administrativt arbejde fylder meget, eksempelvis økonomistyring. Der er generelt mange ting, hvor medarbejderne godt kan føle, at vi ikke er tæt på dem – meget computertid – ikke personalefokus. Jo flere administrative timer der er, jo mere budget går der til det. (Afdelingsleder)

Denne oplevelse kommer også til udtryk i interviewene med det undervisende personale, hvor nogle medarbejdere oplever, at ledelsen "er meget travl" og er "ude af huset" i højere grad, end det var tilfældet før indførelsen af folkeskolereformen. I interviewene med det undervisende personale udtrykker nogle medarbejdere desuden, at der på trods af gode initiativer med ledelsesmæssig observation alligevel mangler tid til at følge op og få feedback, når lederen har været på besøg i klasseværelserne, hvilket reducerer værdien af klassebesøget. Andre steder oplever medarbejderne, at der er ledelsesmæssigt fokus på at være mere til stede i klasserne, men at det endnu ikke forekommer i så stort omfang i praksis.

Nye ledelsesorganiseringer påvirker lederrollen

Som det fremgår af beskrivelsen af ledelsesorganiseringerne, arbejder skolerne – bl.a. afhængigt af skolens størrelse – med forskellige organiseringer af ledelsen. Nogle steder er kontakten til det undervisende personale primært placeret hos afdelingsledere, og det vil derfor ofte være dem, der forestår den trinrelevante pædagogiske sparring. I lyset af disse forskelle i organiseringen oplever nogle skoleledere at have mindre tid i klasserne og til den nære pædagogiske sparring, fordi de oplever at bruge mere tid på strategiske, økonomiske og administrative forhold.

Jeg er blevet mere sådan en, der arbejder i krydsfeltet mellem forvaltning og skole og mellem skole og projekter, og så er mine afdelingsledere tættere på den daglige drift. Men det er stadigvæk mig, der tegner det pædagogiske billede og er den mest tydelige leder. Og det er stadig mig, der går forrest, når der er noget, vi sætter i gang. (Leder)

Disse perspektiver peger på, at skolelederens rolle i nogle organiseringer forskydes, så denne i højere grad indtager en rolle, der er tættere på forvaltningen og har fokus på fx strategi, projekter og lignende, end det var tilfældet før folkeskolereformen, og at det kan have en negativ effekt på oplevelsen af skolelederens nærhed og tilstedeværelse i den pædagogiske praksis. Den samme oplevelse har nogle medarbejdere, der i interviewene fortæller, at ledelsen i deres øjne har fået en anden rolle, hvor det er forvaltningen, der i højere grad sætter dagsordenen, mens ledelsen blot implementerer, hvilket giver nogle medarbejdere en oplevelse af, at ledelsen enten er fraværende eller mangler indflydelse på de rammer, der er sat.

Det er tydeligt, at lederne er blevet mere embedsmænd – det er blevet implementering af det, forvaltningen siger. Jeg synes, jeg ser meget lidt ledelse blandt os lærere i dagligdagen. (Lærer)

På tværs af skolerne er der medarbejdere, der oplever, at ledelsen er presset og "ikke rigtig har et råderum til at beslutte, hvordan rammerne skal se ud". Selvom dele af det undervisende personale oplever, at ledelsen har en ambition om at komme rundt på skolen, er der en gennemgående oplevelse af, at det ikke sker mere, end det var tilfældet før reformen. Ledelsen beskrives af flere som fraværende og optaget af administrative arbejdsopgaver og af elevsager, der tager tid og fokus fra det udviklingsorienterede pædagogiske arbejde. En lærer forklarer: "Jeg synes, at ledelsen er længere væk. Det er simpelthen blevet så usynligt – jeg tror, at de har meget travlt."

Resultatet af spørgeskemaundersøgelsen viser, at et flertal af det undervisende personale oplever, at ledelsens nærhed med hensyn til den pædagogiske praksis enten er uændret eller mindre efter folkeskolereformens indførelse. Tabel 16 viser, at næsten en fjerdedel (24 %) vurderer, at ledelsen er kommet længere væk fra den pædagogiske praksis efter folkeskolereformens indførelse, mens 43 % oplever, at det er uændret.

Tabel 16

I hvilken grad oplever du, at din skoleledelse i dag er tættere på den pædagogiske praksis, end den var, inden folkeskolereformen trådte i kraft? (Sæt én markering)

	Antal	Procent
Ledelsen er i høj grad tættere på den pædagogiske praksis	9	2 %
Ledelsen er i nogen grad tættere på den pædagogiske praksis	60	14 %
Hverken/eller	189	43 %
Ledelsen er i nogen grad længere væk fra den pædagogiske praksis	68	15 %
Ledelsen er i høj grad længere væk fra den pædagogiske praksis	38	9 %
Ved ikke	80	18 %
Total	444	100 %

Kilde: Spørgeskema blandt det undervisende personale i Favrskov Kommune foretaget af EVA.

Undersøgelsen viser med andre ord, at ledelsens oplevelse af at være mere synlig og til stede i det daglige arbejde ikke tydeligt afspejles i data fra spørgeskemaet og i interviewene med det undervisende personale. Generelt beskriver flere lærere og pædagoger forholdet til ledelsen som tillidsfuldt. Nogle efterspørger dog en mere markant rammesætning og retning fra ledelsen:

Jeg synes, vi har fået meget frie rammer. Og det kan jo være godt, men man kan nogle gange også have brug for, at de slår et søm ned og siger: Det er den her vej, vi går. (Lærer)

Appendiks A

Litteratur

Danmarks Evalueringsinstitut 2016: *Understøttende undervisning. 5 spørgsmål til det fortsatte arbejde med understøttende undervisning.*

Danmarks Evalueringsinstitut 2016: *Linjer og hold i udskoling.*

Danmarks Evalueringsinstitut 2017: *Skolebestyrelsens rolle i den nye skole. Analyserapport.*

Danmarks Evalueringsinstitut 2017: *Kendetegn ved et velfungerende samarbejde mellem lærere og pædagoger.*

Danmarks Evalueringsinstitut 2017: *Den pædagogiske praksis i indskoling.*

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) 2016: *Folkeskolereformen: Beskrivelse af 3. dataindsamling blandt elever og forskelle over tid.*

Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning (KORA) 2016: *En længere og mere varieret skoledag, kortlægningsrapport 2016.*

Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning (KORA) 2016: *Inddragelse af pædagoger i skoledagen. De økonomiske overvejelser og konsekvenser.*

Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning (KORA) 2017: *En længere og mere varieret skoledag. Implementerings- og effektundersøgelse. 2017.*

Undervisningsministeriet, folkeskolen, om nationale mål:
<http://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/nationale-maal/om-nationale-maal>, tilgået 4. april 2017.

Undervisningsministeriet, folkeskolen, understøttende undervisning:
<https://www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/understoettende-undervisning>, tilgået 4. april 2017.

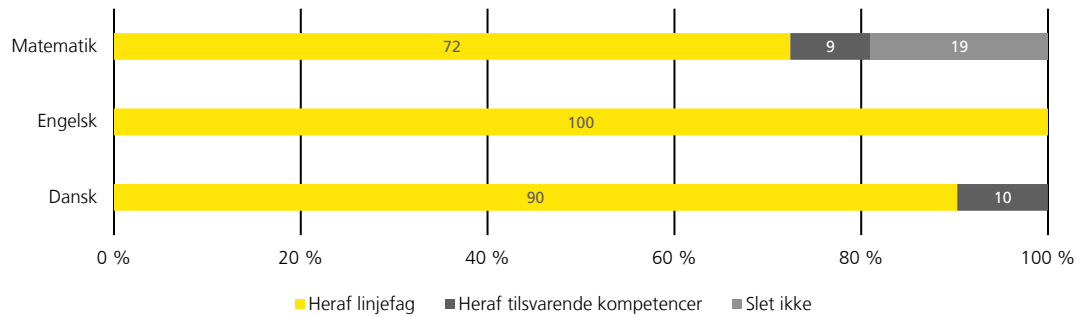
Favrskov Kommune 2015: *Evaluering af den samlede økonomi bag folkeskolereformen i Favrskov Kommune,*
https://www.favrskov.dk/sites/default/files/evaluering_af_den_samlede_oekonomi_bag_folkeskolereformen.pdf, tilgået 4. april 2017.

Favrskov Kommune 2015: *Kvalitetsrapport for folkeskolen.*

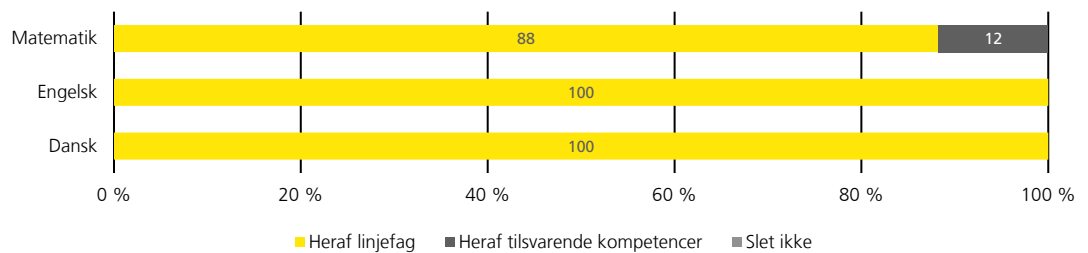
Appendiks B

Kompetencedækning

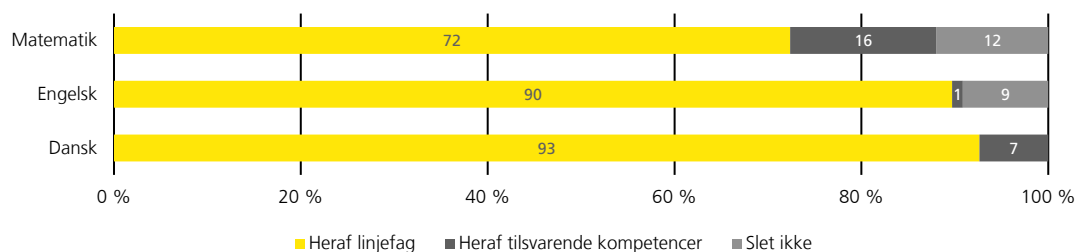
Figur 1
Kompetencedækning - Bavnehøjskolen

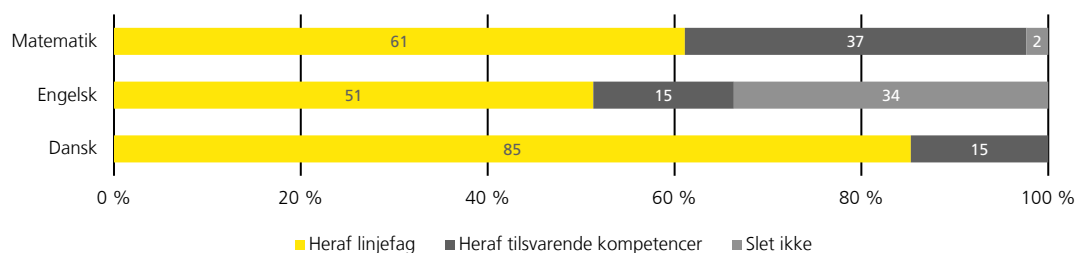
Figur 2
Kompetencedækning - Hadbjerg Skole

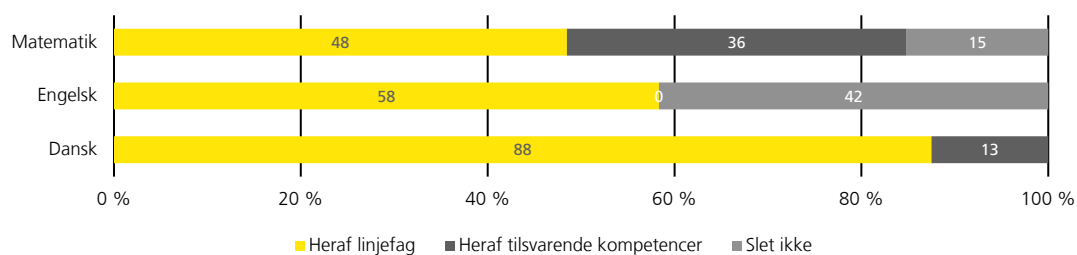
Figur 3
Kompetencedækning - Hadsten Skole

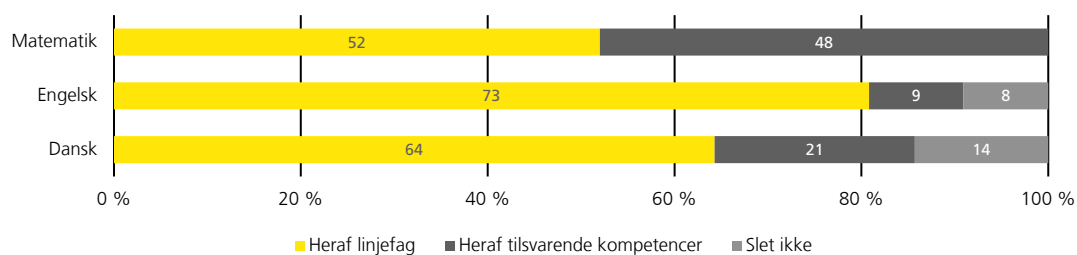
Figur 4
Kompetencedækning - Haldum-Hinnerup Skolen

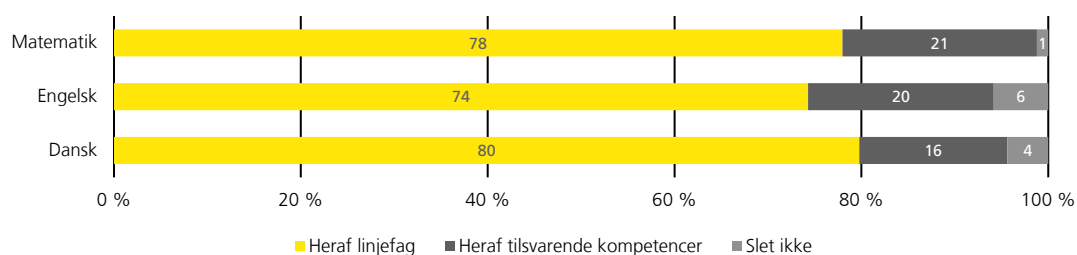
Figur 5
Kompetencedækning – Korsholm Skole

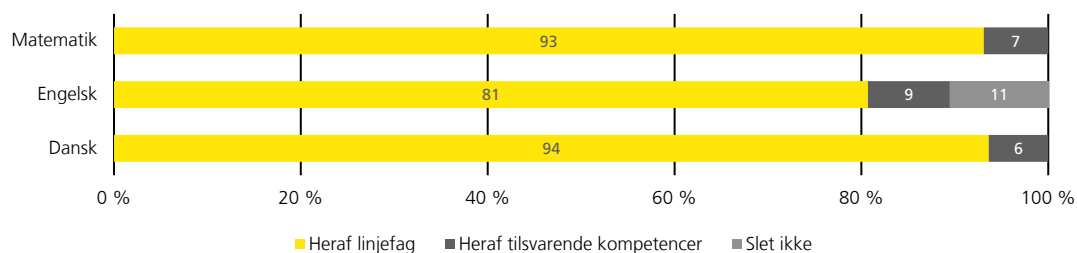
Figur 6
Kompetencedækning - Lilleåskolen

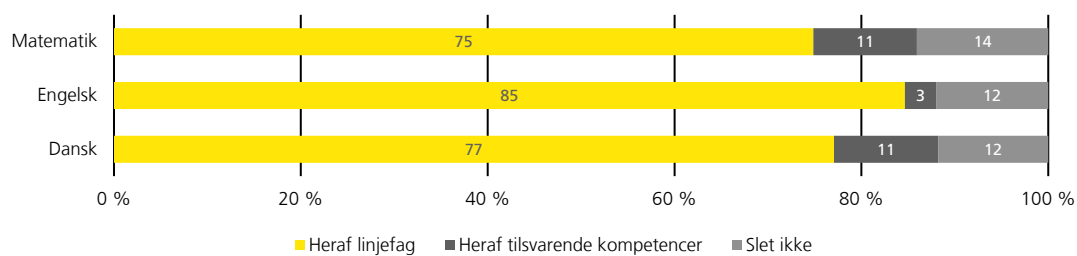
Figur 7
Kompetencedækning - Præstemærskolen

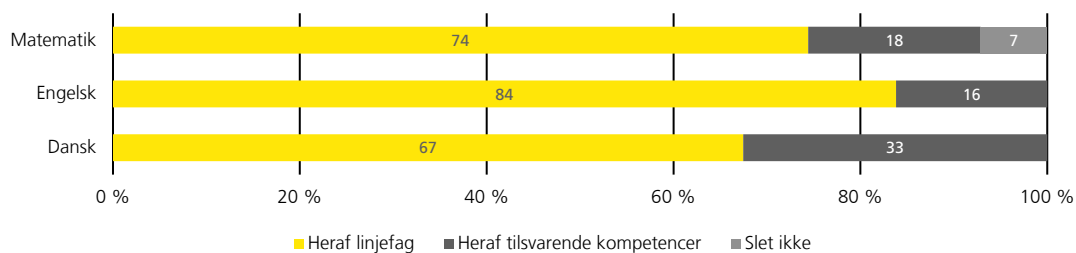
Figur 8
Kompetencedækning - Rønbækskolen

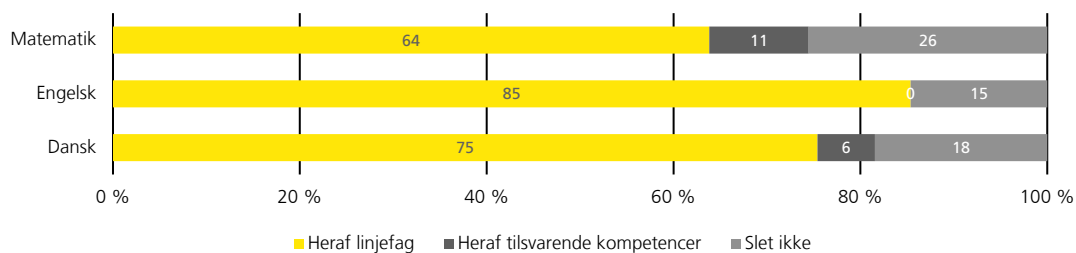
Figur 9
Kompetencedækning - Skovvangskolen

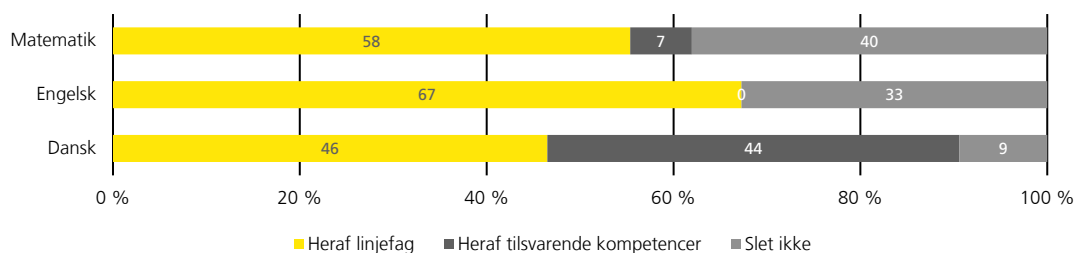
Figur 10
Kompetencedækning - Søndervangskolen

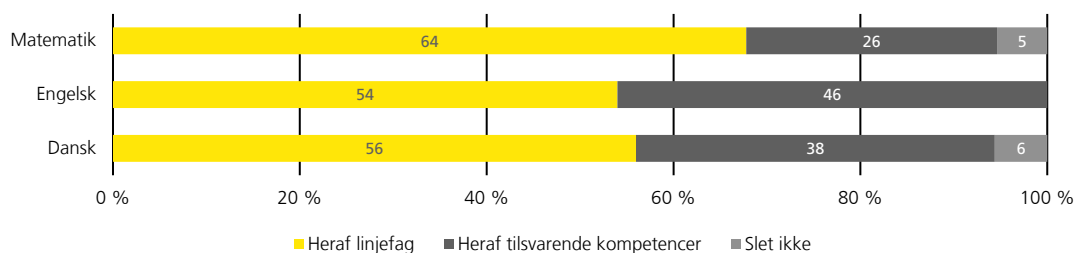
Figur 11
Kompetencedækning - Tungelundskolen

Figur 12
Kompetencedækning - Ulstrup Skole

Figur 13
Kompetencedækning - Østervangskolen

Appendiks C

Metodeappendiks

Spørgeskemaundersøgelse

Danmarks Evalueringsinstitut gennemførte i januar og februar 2017 en spørgeskemaundersøgelse blandt det undervisende personale på folkeskolerne i Favrskov kommune. Undersøgelsen blev gennemført med henblik på at afdække og kortlægge implementeringen af folkeskolereformen i kommunen. I dette afsnit gennemgås de forskellige trin i gennemførelsen af spørgeskemaundersøgelsen samt den efterfølgende databehandling. Spørgsmålene i spørgeskemaet er udviklet på baggrund af de seks evalueringstemaer, som er beskrevet i Favrskov Kommunes evalueringsdesign. Målet med spørgeskemaundersøgelsen har været at indsamle viden om de forskellige aspekter af implementeringen af folkeskolereformen med fokus på at afdække organiseringen af arbejdet med forskellige temaer og oplevelserne af udbytte og udfordringer inden for de seks evalueringstemaer. Derudover består spørgeskemaet af en række baggrundsspørgsmål om det undervisende personales profession og tilknytning til fag og trin til brug for at foretage sammenlignende, kvantitative analyser.

Kvalitetssikring: Pilottest

Inden udsendelse blev spørgeskemaet pilottestet af tre lærere og to pædagoger. Pilottestene fokuserede bl.a. på, om der blandt lærere og pædagoger var forskelle på, hvordan spørgsmålene blev forstået og besvaret, samt om begge faggrupper havde forudsætninger for at besvare spørgsmålene. Desuden var der i pilottestene fokus på, om de indledende forklaringer til hvert tema af spørgsmål (metateksterne) fremstod meningsfulde for respondenterne. Endelig var der fokus på, om der manglede svarkategorier i ét eller flere af spørgsmålene. Spørgsmålene blev gennemgået ét for ét, så respondenterne havde mulighed for at komme med kommentarer, indvendinger og eventuelle ændringsforslag til de enkelte spørgsmål. Resultatet af pilottesten viste, at de pædagoger, der deltog i pilottesten oplevede, at det var vanskeligt for dem at besvare en stor del af de tematiske spørgsmål om indhold og organisering af henholdsvis den understøttende undervisning, Den åbne skole og motion og bevægelse. Når respondenter oplever, at de ikke meningsfuldt kan svare på spørgsmål i et spørgeskema er der risiko for, at de afslutter deres besvarelse af spørgeskemaet uden at have besvaret alle spørgsmål. For at undgå et sådant partielt bortfald blev spørgeskemaet konstrueret således, at visse spørgsmål kun blev stillet til de respondenter, der som baggrundsvariabel angav at være lærere. De respondenter, der angav at være pædagoger blev ledt videre til den del af spørgeskemaet, hvor spørgsmålene havde fokus på deres oplevelser af elevernes udbytte af indholdselementer i folkeskolereformen og på ledelsens rolle.

Udsendelse og opfølgning

Spørgeskemaet blev udsendt til alle lærere og pædagoger, der var aktive i undervisningen i februar 2017 på skolerne i Favrskov Kommune. Forvaltningen leverede en udsendelsesliste med de relevante medarbejdere. De medarbejdere, der på grund af sygdom, orlov eller af andre grunde ikke var aktive i undervisningen i februar, blev dermed udeladt. Spørgeskemaet blev udsendt den 31. januar 2017, og der blev udsendt to påmindelser.

Bortfald og svarprocenter

Undersøgelsens population bestod i første omgang af i alt 622 personer, og spørgeskemaet blev udsendt til samtlige af disse. 17 personer blev fjernet fra populationen grundet forkerte mail-adresser, og en enkelt blev fjernet, da den pågældende person underviste i en anden kommune

end Favrskov. Den endelige population blev dermed justeret til at omfatte 604 undervisere i Favrskov kommune, hvoraf 455 besvarede skemaet. Det giver en samlet svarprocent på 75,33 %.

Repræsentativitet

For at undersøge om fordelingen af besvarelsene er repræsentativ for fordelingen af medarbejdere på skolerne i Favrskov kommune, er der blevet foretaget en chi2-test for, om de to fordelinger adskiller sig signifikant fra hinanden. I tabel 1 fremgår fordelingen af respondenterne på skolerne i kommunen, samt svarprocenter.

Tabel 1
Skolenavn

	Respondenter	Antal svar	Svarprocent
Præstemarkskolen	64	59	92 %
Korsholm skole	17	13	76 %
Ulstrup skole	32	26	81 %
Søndervangskolen	50	31	62 %
Lilleåskolen	17	13	76 %
Tungelundsskolen	27	25	93 %
Skovvangskolen	92	64	70 %
Hadsten skole	60	45	75 %
Bavnehøjskolen	31	21	68 %
Haldum-Hinnerup Skolen	61	53	87 %
Østervangskolen	50	32	64 %
Rønbækskolen	57	41	72 %
Hadbjerg skole	47	32	68 %
I alt	605	455	75 %

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut

Note: En chi2-test viser, at fordelingen af undervisere på skoler i besvarelsene ikke afviger signifikant fra fordelingen i populationen ($p=0,799$)

En chi2-test viser, at der med et signifikansniveau på 5 % ($\alpha=0,5$) ikke er signifikante forskelle på, hvordan andelen af besvarelser fordeler sig mellem skolerne. Det kan dermed konkluderes, at analyseudvalget på baggrund af de enkelte skoler er repræsentativt for populationen.

Analysestrategi

Analysen af den endelige data har primært taget udgangspunkt i frekvenstabeller. Herudover er der udarbejdet krydstabeller samt chi2-test mellem udvalgte tabeller for at undersøge eventuelle sammenhænge indenfor og på tværs af temaer.

Interviewundersøgelse

De kvalitative data består af ti gruppeinterviews indsamlet over to dages besøg på to af kommunens skoler. Formålet har været at indsamle nuancerede perspektiver på skolernes oplevelser og erfaringer med indholdet af de seks evalueringstemaer. Med hensyn til tilrettelæggelsen af interviewene har Favrskov Kommune stået for udvælgelsen af skoler og af deltagerne i interviewene. Gruppeinterviewene har været organiseret således:

- To Interviews med fem-seks elever fra hhv. 5. og 8. klasse på to forskellige skoler.
- To interviews med fem-seks forældre, deriblandt skolebestyrelsesmedlemmer, fra fire forskellige skoler.
- To interviews med fem-seks lærere og pædagoger i indskolingen fra 4 forskellige skoler. Hvert interview bestod af deltagere fra to forskellige skoler, og fire skoler er derfor repræsenteret i disse interviews.

- To interviews med fem-seks lærere og pædagoger på mellemtrinnet og i udskolingen fra 4 forskellige skoler. Hvert interview bestod af deltagere fra to forskellige skoler, og fire skoler er derfor repræsenteret i disse interviews.
- To Interviews med skoleledelsesteams på to forskellige skoler

Interviewene er baseret på semistrukturerede interviewguides udviklet til den specifikke målgruppe for interviewet på baggrund af evalueringens seks temaer. Interviewene er foretaget på to forskellige skoler og er gennemført af to evalueringskonsulenter fra EVA, samt en metodemedarbejder, der har skrevet referat af interviewene. Interviewene er blevet optaget og er efterfølgende blevet transskriberet.

Telefoninterviews

Fra de 11 skoler, der ikke deltog i gruppeinterviews, er skolelederne blevet interviewet telefonisk. Interviewene har ligeledes været baseret på semistrukturerede interviewguides og har varet mellem 50 og 60 minutter. I et enkelt interview har både skoleleder og afdelingsleder deltaget.

Følgeforskningsdata

Resultater fra følgeforskningen af folkeskolereformen er inddraget flere steder i rapporten med henblik på at perspektivere resultaterne fra undersøgelsen i lyset af de nationale erfaringer. Det drejer sig om publikationer produceret af konsortiet for følgeforskningen af folkeskolereformen, herunder henholdsvis Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) og Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning (KORA).

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.